



ISSN 1820-5283
9771820528005



ХЕКЕИДА

ЛИСТ за КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ и КУЛТУРУ

Број 5 2005.

цена 50 динара

Приредио: Милош Паовић, Историјски архив у Кикинди
By Mr. Milos Paovic, a curator of the History Archives, Kikinda

ЈЕВРЕЈИ У КИКИНДИ

THE JEWS IN KIKINDA

Историја савремене Кикинде обично подразумева временско раздобље од половине 18. века па надаље. Прво организовано насељавање простора данашњег града извршено је у периоду између 1751. и 1753. године, а први досељеници били су Срби - бивши аустријски граничари са укинуте турско - аустријске границе на северном и западном ободу Баната - рекама Моришу и Тиси. Познато је да је Банат под турском управом, а и раније, био слабо насељено подручје, мочварно и крајње неподесно за живот. Ипак, развојачени граничари су релативно брзо успели да организују насеље, економски ојачају и избегну претећу опасност да постану угарски кметови, тј. успели су да, колико - толико, задрже раније стечене граничарске привилегије.

Двадесетак година након насељавања града, тачније 1774. године, аустријска царица Марија Терезија, посебном привилегијом установила је Великокикиндски привилеговани дистрикт (округ), као специфичан облик регионалне самоуправе у државно - политичком феудалном устројству аустријске царевине. Овом Привилегијом је, између осталог, утврђено да места насељена Србима у дистрикту (Кикинда, Српски Крстур, Јозефово, Мокрин, Башаид, Карлово, Фрањево, Меленци, Кумане и Тараш) могу примати и нове досељенике, али искључиво хришћанске вероисповести - православне, римокатоличке и др.

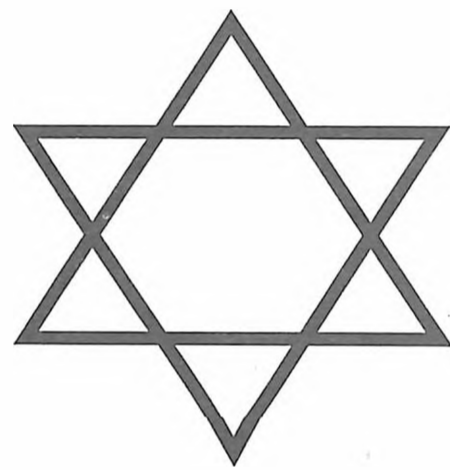
Насељавање несрпског становништва у Кикинди започело је у другој половини 18. века, у почетку спорије и мањег обима, а затим брже и масовније. Било је условљено разним политичко - административним потребама и мерама, али, такође, и економским захтевима града који се стварао. Тако су посебно били пожељни досељеници који су се бавили разним непољопривредним занимањима - занатлије, разни мајстори и сл.

Новом царском Привилегијом Франца Првог, из 1817. године укинуто је Великокикиндском дистрикту постојеће вер-

The history of contemporary Kikinda usually covers the period from the second half of the 18th century till today. The first organized settling of this region took place in the period between 1751-1753 and the first settlers were the Serbs, former Austrian frontiersmen, who were no longer needed to guard the Austrian-Turkish border along the rivers Moris and Tisa. That region, called Banat, was scarcely inhabited in the Turkish time, as it was marshy and unhealthy for longer dwelling. However, those new settlers managed rather quickly to organize life in the new settlement, become economically strong and avoid becoming Hungarian feudal tenants while keeping some of the privileges they had enjoyed as the frontiersmen.

Twenty years after the colonization of Kikinda, in 1774 precisely, Empress Maria Theresia established Velikokikindski District, a specific form of regional self governing in the Austrian Empire which granted privileged status to the town, specifying its rights, duties and obligations. By this Privilege, all other parts inhabited by the Serbs (Kikinda, Srpski Krstur, Jozefovo, Basaid, Mokrin, Karlovo, Beodra, Franjevo, Melenci, Kumane and Taras) obtained the right to continue the colonization, but only the Christians were welcome.

In the second half of the 18th century, settlers of other nationalities and religions started to arrive, at first slowly and in small numbers and then more and more. Kikinda, the center of District got the status of a town and soon all sorts of skilled craftsmen, merchants and workers were needed there. In 1817 Emperor Franz I gave new privileges to Velikokikindski District allowing settlers of all nationalities and confessions to inhabit the town. Though the new privilege seemed to be very tolerant it still had some restrictions: those who wanted to become new residents of Kikinda needed a special permit



Овај број Хекеиде посвећен је кикиндским Јеврејима, као и култури и религији јеврејског народа.

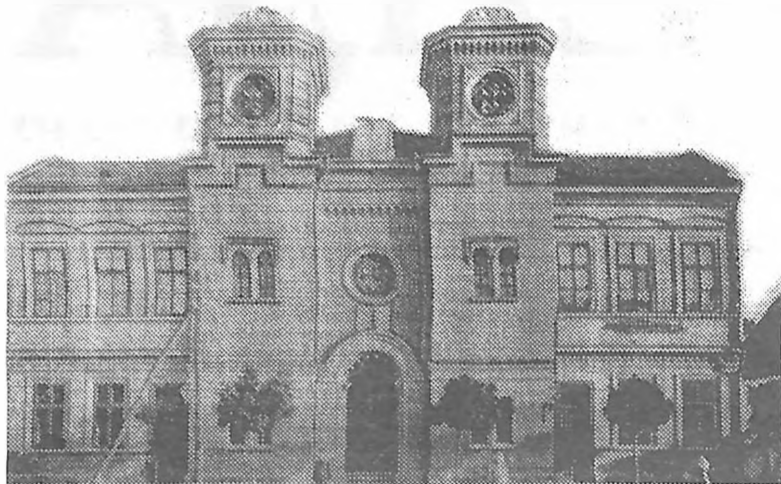
This issue of the "Hekeida", a magazine for literature, art and culture is dedicated to the Jews of Kikinda and to Jewish culture and religion in general.

Текстове са српског на енглески превела Марија Миљковић.
Translated by Mrs. Marija Miljkovic.



hekeida@hotmail.com

ско ограничење у насељавању и предвиђена је могућност пријема нових становника без обзира на њихову вероисповест и националност. Међутим, ни ово, наизглед потпуно толерантно, решење није било без ограничења. Да би неко постао нови житељ Кикинде, неопходно је било да претходно прибави од општинских власти посебну дозволу - *инколат*.



Некадашња синагога у Кикинди
The synagogue that existed in Kikinda

Према познатим изворима Јевреји се јављају у Кикинди крајем 18. века, мада им је у то време насељавање, још увек, било званично забрањено. Васа Стајић у својој књизи *Великокиндски дистрикт (Матица српска, Нови Сад, 1950)* наводи податке из записника са седнице градског магистрата из 1784. године који Јеврејима на територији дистрикта забрањују трговину. Такође, наводи и податке о некаквом испаду који је изазвао кикиндски крчмар по имену Мориц. Из исте године и истог извора је и тужба Јевреја Филипа Волфа упућена магистрату против арендатора крчме јер му је заплењено буре вина од 5 акова, као кријумчарена роба, а ради се о вину које је Волф наменио делом себи, а делом, пак, другим Јеврејима у пролазу, који не смеју пити другог вина осим оног које је кошер. На основу ових и сличних података из документације магистрата може се закључити да се градске власти нису баш стриктно придржавале забране о насељавању нехришћана, односно Јевреја. Међутим, такође се може закључити да ово насељавање тече споро и уз прилично велике административне тешкоће, чак и након 1817. године. Ограничавано је честим ускраћивањем инколата, забраном куповине кућа, високим таксама и сл.

Према попису из 1825. године, Кикинда има 12344 становника, од којих су 9811 православне вероисповести, 2243 римокатоличке, 198 Јевреји и 92 остали. Претпоставља се да је половином 19. века у граду било око 50 јеврејских породица, а 1921. године, када се становништво новостворене државе Краљевине Срба Хрвата и Словенаца изјашњавало о матерњем језику и вероисповести у граду живи 551 становник јеврејске вероисповести. Међутим, према једном извештају немачких окупационих власти од 24. априла 1941. године (десет дана након окупације града) у Кикинди има само 300 Јевреја. Највероватније један број кикиндских Јевреја је покушао да напуштањем града пре уласка немачке војске избегне погром који их је очекивао.

У извештају Министарства просвете и вера о стању образовања и школа у Угарској за 1895/96. годину наведено је да у Кикинди постоји и ради једна јеврејска школа са три одељења и три учитеља. Ова школа је основана 1877. године при Јеврејској црквеној општини, а угашена је 1919. године када су и остале вероисповедне основне школе припојене државној школи. Њен званичан назив био је *Izraelita Népiskola, Nagyikinda*. Била је то четворогодишња школа са по једним одељењем за сваки разред. Настава и администрација је вођена на мађарском језику, а број ученика био је прилично стабилан. У периоду 1898-1917. за који постоје сачувани дневници рада и уписнице, школу је похађало годишње осамдесетак ученика - било их је око 20 у сваком разреду. Од почетка 20. века па до 1915. године учитељи су били Ференц Ритман, Бене Прагер и др Мор Шпицер, који је у исто време био и директор школе. После 1915. године као учитељ спомиње се и Фрида Полак, рођена Фишер, а као директор Ђула Полак. Поред имена ученика, у уписницама се налазе и зани-

called *Incolat*, issued by the town authorities.

According to known sources, the first Jews started to come to Kikinda at the end of the 18th century although free colonization was not officially allowed yet. Mr. Vasa Stajic in his book "Velikokikindski District" (Matica Srpska, Novi Sad, 1950) quotes a document from 1784 which forbids the Jews to trade on the territory of District. He also quotes some reports about disorderly conduct of an inn keeper named Moric. In the same source there is a report about a Jew named Filip Wolf who brought charges against the officials who had confiscated a barrel of his wine, accusing him of smuggling it. He claimed that the wine was partly intended for his use and partly for the Jews on their travel through Kikinda, as they were forbidden to drink any wine, but kosher. This and other documents show us that the town authorities did not so strictly prohibit the non Christians to colonize there. However, this colonization was slow even after 1817 because of many administrative obstacles. Very often residence permits or Incolats were rejected, taxes were very high and buying houses prohibited. According to census of 1825, Kikinda had 12.334 residents: 9811 Orthodox, 2243 Roman Catholics, 198 Jews and 92 of other nationalities. It is supposed that there were about 50 Jewish families in Kikinda in the second half of the 19th century. In 1921 the peoples of the newly formed Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes were to declare according to their religion and mother tongue and 551 residents of Kikinda declared as the Jews. However, a report of the German authorities on 24 April 1941 (ten days after the occupation of the town) stated that there were only 300 Jews in Kikinda. Probably a number of the Jews, trying to escape holocaust, had left the town before the Germans took it.

In a report of the Ministry of Education and Religion about schools in the empire it is stated that there was a Jewish school in Kikinda with three classes and three teachers. The school was founded in 1877 and closed in 1919 when all confessional primary schools had to become state schools. The official name of that school was: *Izraelita Népiskola, Nagyikinda*. It was a four year school and there was a class for each year. The administration was in Hungarian and so was the teaching. As the register books and registration forms for the period 1898 - 1917 have been preserved we know that there were about 80 pupils, 20 in each class. From the beginning of the 20th century till 1915 the school teachers were: Ferenc Ritman, Bene Prager, and dr. Mor Spicer, who was the headmaster, too. After 1915 a teacher was Frida Polak, born Fiser, and the headmaster was Djula Polak. The registration forms reveal not only the names of pupils' parents but their occupations as well. They were mostly tradesman, clerks, lawyers, medical workers, craftsmen, but among them there were no farmers and landowners.

The data about the Jews in Kikinda can be also found in the local press. The "Nedeljni Glasnik" No 5, from 1931, informs that there was a Jewish religious community in Kikinda a few years before 1800 and had its Rabbi and teachers. It also informs that the synagogue was built in 1880 and about 200 Jewish families elected Mojsije Rozenstajn as their grandrabbi and their first rabbi was Franja Dominus, at the beginning of the 19th century. Obviously, those data from the "Nedeljni Glasnik" concerning the establishing of the Jewish religious community are not in accordance with the existing restrictions regarding their further colonization of the district area (such restriction was repealed in 1817). The synagogue was built in the center of the town (now *Dositejeva street*) and an old picture postcard of it has been preserved. After the Second World War when almost all of the remaining Jews had left Kikinda, the synagogue was sold and torn down in the 1950-ies. In the period between two World Wars the president of the Jewish religious community was Maks Gutman, and grandrabbi was dr. Vilhem Stajner. At that time a Jewish women's organization was very active, too. They organized many charity activities and performances against the obviously growing anti Semitic mood. The last president of that organization was Ida Mesinger.

The Jews of Kikinda have never presented a numerously significant population. At the best they presented 1,5-2% of

мања њихових родитеља. Као занимање најчешће се појављује трговац (житом, брашном, коњима и сл.), затим службеник, заступник, адвокат, лекар и занатлија. Земљорадника и земљопоседника нема.

Подаци о историјату Јевреја у Кикинди могу се срести и у локалној штампи. Тако "Недељни гласник" бр. 5 из 1931. године наводи да је **Јеврејска црквена општина основана "коју годину пре 1800. године"**, а да је већ те године имала свог рабина, предмолитеља и учитеља. Затим се тврди да је "данашња" синагога сазирана 1880. године и да је око 200 јеврејских породица, крајем осамдесетих година 19. века, изабрало свог надрабина, Мојсија Розенштајна, а као први рабин почетком 19. века помиње се Фрања Доминус. Уочљиво је да ови подаци из "Недељног гласника", пре свега они који се односе на оснивање Јеврејске црквене општине, нису баш у сагласју са постојећим ограничењима њиховог насељавања на подручју дистрикта, које је укинута тек 1817. године. **Синагога је, иначе, била подигнута у данашњој Доситејевој улици у центру града** и њен спољни изглед је остао забележен на једној кикиндској разгледници. Након Другог светског рата и губљења јеврејског становништва, она је, почетком педесетих година 20. века, прво продана, а затим и порушена. У периоду између два светска рата дугогодишњи председник Јеврејске црквене заједнице био је Макс Гутман, а надрабинер др Вилхем Штајнер. У овом периоду била је веома активна и у јавности присутна и организација јеврејских жена. Организовала је бројне манифестације и приредбе у добротворне сврхе, али и у сврху "борбе против нарастајућег антисемитизма". Последња председница Јеврејске женске задруге у Кикинди била је Ида Месингер.

Бројчано, Јевреји у Кикинди никада нису представљали значајнију популацију. У најбољем случају било их је око 600 - 700, односно 1,5 - 2% у односу на укупан број становника. Међутим, у друштвеном, поготово економском смислу, њихово присуство било је веома значајно, посебно крајем 19. и почетком 20. века када град доживљава привредни и културни преображај. До тада претежно, или готово искључиво, рурално насеље брзо поприма сва карактеристична обележја града. У овом процесу кикиндски Јевреји својим капиталом и широком лепезом разних непољопривредних занимања, имају, у односу на свој број, несразмерно велики удео. Међутим, у мултинационалној средини, њих су често и православни и римокатолички становници Кикинде сматрали својеврсном конкуренцијом која им угрожава економску, па чак и националну егзистенцију. Отуда се у кикиндским новинама, поготову до 1918. године, може наћи и по који чланак антисемитски интониран. Илустрације ради, у "Српском гласу", од 1. марта 1908. године налази се један такав текст у којем се упозорава на наводно угрожену материјалну и националну будућност Срба од стране јеврејског становништва. Антисемитска расположења могу се срести и у кикиндским новинама на мађарском језику. Тако, "Фелсо Торонтал" од 4. јула 1889. године објављује вест како су двоје младих Јевреја били кумови на крштењу детета једне Мађарице, те аутор чланка иронично пита свештеника који је то дозволио да ли је новорођено дете хришћанин, или није. Нажалост, познато је колико су овакве и сличне идеје коштале Јевреје, и не само њих, коју деценију касније.

Такође, доста често се у новинама на мађарском језику могу наћи посебно истакнуте и афирмативно интонирани вести да је неки Јевреј узео мађарско име и прешао у римокатоличку веру. Наравно, врло често се могу у разним кикиндским новинама срести и убичајене и објективне информације о присуству малобројне јеврејске заједнице у граду.

Улазак немачке окупационе војске у Кикинду, 14. априла 1941. године значио је за кикиндске Јевреје почетак трагичног страдања, које је њихове сународнике широм Европе већ задесило. Врло брзо, **само десет дана након окупације, нова власт, коју су у највећој мери чинили кикиндски Немци, пописала је јеврејско становништво и њихову покретну и непокретну имовину.** Чак су им пописани и покупљени штедни улози у банкама. Постављени су комесари за све јеврејске радње и канцеларије. Пљачкани су и понижавани на сваком кораку. Према извештају Анкетне комисије у Кикинди, бр. 88 из 1945. године, 14. ав-

total population, ie. About 600-700) persons. Nevertheless, their influence in social and economic sense was very significant, especially at the turn of the 19th to the 20th century, when Kikinda was at its cultural and economical peak and had all the characteristics of a town. The Jews of Kikinda contributed a lot to the prosperity of the town with their many skills and capital. However, in such a multi ethnic surrounding, the Orthodox and the Roman Catholics were looking upon the Jews as competition which could threaten their own economic and national existence. Probably that was the reason why a few anti Semitic articles appeared in the local newspapers in the period until 1918. In the "Srpski Glas" of 1 March 1808 there was one text warning the readers that the economic and national future of the Serbs was endangered by the Jewish inhabitants. Anti Semitic texts can also be found in the local press of that time published in Hungarian. For example there is an article in the "Felső Torontal" of 4 July 1889 about two young Jews who were the godparents at baptism of a Hungarian baby. The author of the text wondered ironically if the child could be considered a true Christian or not. Unfortunately, we all know the toll the Jews and many others paid for the ideas such was this, a decade later.

In the Hungarian newspapers there were often affirmative articles emphasizing that some Jew had taken a Hungarian names and accepted the Roman Catholic religion. Of course, correct everyday information about the activities of the Jewish community in Kikinda were quite often found in different local papers.

The entrance of German military forces in Kikinda on 14 April, 1941, marked the beginning of suffering for many Jews



Једна од амбијенталних зграда, у центру Кикинде, чији су власници били Јевреји

One of the buildings in Kikinda whose owners once were the Jews

and the same thing started all over the Europe. Very quickly, **only 10 days after the occupation, new German authority (which gathered together local German residents) made a list of all the Jews in Kikinda and their properties and possessions,** even the bank deposits were written down and taken. All Jewish shops and offices got supervising commissars. The Jews were humiliated and plundered everywhere and at every step. In August 1941, four months after the occupation, (as stated in a report), Franc Rait, the chief of the police from Beckerek, ordered arresting of all the remaining Jews in Kikinda: 299 men, women and children. All their personal estate was taken away, less valuable things distributed among the poor, real estate confiscated, recorded and sold out. After the arrest the Jews were first taken to a collection center in Novi Becej and after 6 weeks they were taken to Belgrade to a disreputable concentration camps Banjica and Sajmiste. Only the Jewish women married to Christians were freed. The report also confirms that only 16 Jewish women and children returned to Kikinda while the destiny of others remained unknown. Unfortunately, their destiny was soon clear: they all lost their lives as the victims of the

густа 1941. године (значи четири месеца након окупације града) овдашња полиција, на основу наредбе префекта полиције из Бечкерека, Франца Рајта, похапсила је све Јевреје које је затекла у граду, укупно 299 мушкараца, жена и деце. Њихова покретна имовина је попуљена - она мање вредна подељена градској сиротињи, а непокретна конфискована, укњижена и распродана. Након хапшења Јевреји су из Кикинде прво спроведени у прихватни логор у Новом Бечеју, а затим су, након шест недеља, пребачени у Београд, односно у логоре на Бањици и Сајмишту. На слободу су пуштене само Јеврејке удате за хришћане. У извештају анкетне комисије такође је наведено да се 1945. године у Кикинду вратило 16 Јеврејки и деце, док се за судбину осталих не зна. Нажалост, о њиховој судбини се врло брзо сазнало - постали су жртве безумног нацистичког холокауста.

Од малог броја јеврејских становника Кикинде, који су се након Другог светског рата вратили у град, готово сви су се, коју годину касније, иселили у Израел (1948 - 1950). Оставши без породица и имовине коју им је узимала, или није враћала, ни комунистичка власт, потражили су срећу у новоствореној националној држави. Од оних који су рођени и живели у Кикинди, мали број је данас жив и вероватно се са носталгијом сећају завичаја. Занимљив је податак да је једна Јеврејка - гимназијалка из Хаифе која никада није видела Кикинду, Маја Талмон, написала семинарски рад из историје о Кикинди и кикиндским Јеврејима. Рад је, наравно, на хебрејском језику, а један примерак је послала Историјском архиву у Кикинди. Маја Талмон је кћи кикиндског Јевреја, Ивана Штајнера, који се после рата иселио у Израел и променио име у Дан Талмон.

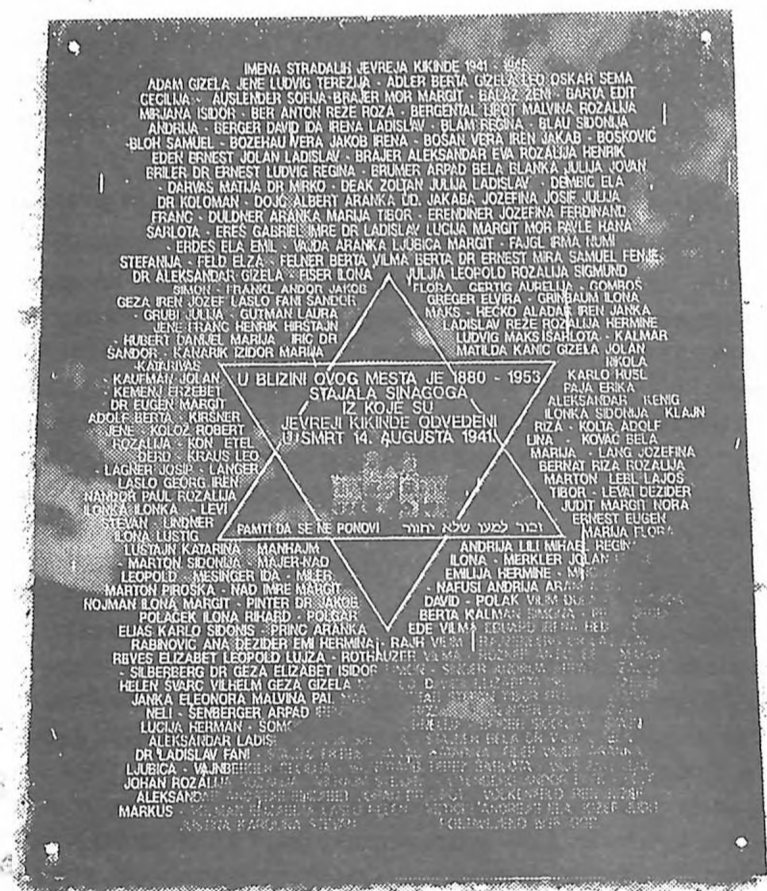
Данас у Кикинди чистих Јевреја овде рођених више нема. Ипак, остали су трагови њиховог стопедесетогодишњег присуства. Још увек постоји јеврејско гробље које је и поред свих недаћа и несрећа остало сачувано. Фотографија синагоге и део њених улазних врата чувају се у Народном музеју у Кикинди, а у архивској грађи градског Архива се могу наћи многи занимљиви подаци. У граду је и неколико лепих зграда које красе Кикинду и сведоче о својим бившим власницима. Градске власти су, истина са закашњењем од 50 година, 1998. године поставиле спомен плочу са именима трагично настрадалих Кикинджана - Јевреја у Другом светском рату. Плоча је постављена на згради која се налази на углу Доситејеве улице и градског трга, у којој су некада биле просторије Јеврејске црквене општине.

horrible Nazi holocaust. A few Jews returned to Kikinda after the war, but almost all of them emigrated to Israel in the period from 1948-1950. Having lost their beloved and all their property (which neither the new communist government gave back to its owners) they tried to find luck in the newly formed national state of the Jews.

Those who were born and lived in Kikinda, if still alive, maybe sometimes think about their old home town with affection. There is a touching story about a high school girl from Haifa, Maja Talmon, who wrote a project about Kikinda and Kikinda's Jews. It was written in Hebrew and one copy of it was sent to the History Archives of Kikinda.

Though Maja has never been to this town she is a daughter of a Jew from Kikinda, Ivan Stainer, who emigrated to Israel after the war and changed his name into Dan Talmon.

Today there are no "true" Jews born here. However,



Спомен плоча кикиндским Јеврејима страдалим у Другом светском рату

A commemorative plaque with the names of the Jews from Kikinda who tragically died in the World War II

the traces of their 150 year-long presence and life in Kikinda are still visible. Part of the door and a photograph of the synagogue have been kept in the National Museum of Kikinda. Many interesting details can be found in the Town Archives. The Jewish cemetery has survived many difficulties and troubles. Some beautiful old buildings are still there as the silent reminders of their ex owners. The local authority has put a commemorative plaque with the names of tragically killed Kikinda's Jews. The plaque is placed on the building at the corner of Dositejeva street and the town square, the same one in which there once used to be the office of the Jewish religious community

Литература:

Васа Стајић, *Великокикиндски диштрикти. Мајница српска*, Нови Сад 1950.

Љубомир Табачки, *Кикинда у Народноослободилачком рату и револуцији*, Нови Сад, 1982.

Павле Шосбергер, *Јевреји у Војводини, Прометјеј*, Нови Сад, 1998.

Павле Шосбергер, *Синагоге у Војводини, Прометјеј*, Нови Сад, 1998.

Извори:

Историјски архив, Кикинда:

Ф.16 - Јеврејска основна школа (1898 - 1917)

Ф.126 - Народни одбор среза, Кикинда (1945 - 1960)

Ф.244 - Збирка докумената (1846 -1975)

Збирка старих новина, Кикинда (1875 - 1940)

СПИСАК КИКИНДСКИХ ЈЕВРЕЈА ЖРТАВА ФАШИСТИЧКОГ ТЕРОРА

(Према књизи Љубомира Табачког *Кикинда у Народноослободилачком рату и револуцији*)

The list of the Jews from Kikinda, the victims of the fascist terror:

(according to "Kikinda in the National liberation revolution", by Ljubomir Tabacki)
the names are given in their phonetic transcription, as they are used in the Serbian language

Surname (Father's name), name	Occupation	Place and date of birth	Place and date of death
Prezime (očevo ime) ime	Zanimanje	Mesto i datum rođenja	Mesto i datum smrti
1. Adam Gizela	domaćica/ a housewife	Kikinda 1905.	Zemun 1942.
2. Adam Jene	trgovac/ a merchant	Kikinda 1906.	Beograd 1941.
3. Adam (Jenea) Ludvig	dete/ a child	Kikinda 1940.	Zemun 1942.
4. Adam (Jenea) Terezija	dete/ a child	Kikinda 1935.	Zemun 1942.
5. Ud. Adler Berta	domaćica/ a housewife		Zemun 1942.
6. Adler Gizela	domaćica/ a housewife	Kikinda 1862.	Zemun 1942.
7. Adler (Šamu) Leo	trgovac/ a merchant	Zrenjanin 1900.	Beograd 1941.
8. Adler (Štajn) Oskar	službenik/ a clerk	Kikinda 1865.	Beograd 1941.
9. Ud. Adler Sema	domaćica/ a housewife	Kikinda 1872.	Zemun 1942.
10. Ud. Adler Cecilija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1862.	Zemun 1942.
11. Ud. Auslender Sofija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1859.	Zemun 1942.
12. Bajer Margit	domaćica/ a housewife	Kikinda 1877.	Zemun 1942.
13. Ud. Balaž Ženi	domaćica/ a housewife	1873.	Zemun 1942.
14. Barta Edit	domaćica/ a housewife	1912.	Zemun 1942.
15. Barta (Isidora) Mirjana	dete/ a child	1941.	Zemun 1942.
16. Bajer Mor	činnovnik/ a clerk	Kikinda 1868.	Beograd 1941.
17. Barta Izidor	trgovac/ a merchant	1899.	Beograd 1941.
18. Ber Anton	privatnik/ a businessman	Kikinda 1865.	Beograd 1941.
19. Ber (Antona) Reže	trgovac/ a merchant	Rumunija 1908.	Beograd 1941.
20. Ber Roza	trgovac/ a merchant	Kikinda 1878.	Zemun 1942.
21. Bergental Lipot	trgovac/ a merchant	Kikinda 1878.	Beograd 1941.
22. Bergental Malvina	domaćica/ a housewife	Kikinda 1884.	Zemun 1942.
23. Ud. Bergental Rozalija	trgovac/ a merchant	Kikinda 1894.	Zemun 1942.
24. Berger (Davida) Andrija		Kikinda 1912.	Beograd 1941.
25. Berger David	trgovac/ a merchant	Kikinda 1879.	Beograd 1941.
26. Berger Ida	domaćica/ a housewife	Kikinda 1890.	Zemun 1942.
27. Berger (Davida) Irena		Kikinda 1919.	Zemun 1942.
28. Berger (Davida) Ladislav		Kikinda 1910.	Beograd 1941.
29. Ud. Blam Regina	privatnik/ a businessman	Kikinda 1885.	Zemun 1942.
30. Ud. Blau Sidonija	privatnik/ a businessman	Kikinda 1869.	Zemun 1942.
31. Bloh Samuel	posednik/ an owner	Kikinda 1856.	Beograd 1941.
32. Bozehau (Jakoba) Vera	dete/ a child	1933.	Zemun 1942.
33. Bozehau Jakob	oficir jugosl. vojske/ an Army officer	1896.	Beograd 1941.
34. Bozehau Irena	domaćica/ a housewife	1900.	Zemun 1942.
35. Bošan (Jakoba) Vera	učenica/ a student	1932.	Zemun 1942.
36. Bošan Iren, rođ. Silberg	domaćica/ a housewife	1900.	Zemun 1942.
37. Bošan Jakob	trgovac/ a merchant	Subotica 1900.	Beograd 1941.
38. Bošković Eden	trgovac/ a merchant	Kikinda 1896.	Beograd 1941.
39. Bošković Ernest			Beograd 1941.
40. Bošković Jolan	domaćica/ a housewife	Kikinda 1890.	Zemun 1942.
41. Bošković (Edena) Ladislav	učenik/ a student	Kikinda 1923.	Beograd 1941.
42. Brajer Aleksandar	inženjer/ an engineer	Kikinda 1895.	Beograd 1941.
43. Brajer (Aleksandra) Eva	učenica/ a student	1933.	Zemun 1942.
44. Brajer Rozalija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1902.	Zemun 1942.
45. Brajer Henrik	trgovac/ a merchant	Kikinda 1863.	Beograd 1941.
46. Briler (Lajoša) dr Ernest	advokat/ a lawyer	Arad 1903.	Beograd 1941.
47. Briler Ludvig	privatnik/ a businessman	Kikinda 1872.	Beograd 1941.
48. Briler Regina	domaćica/ a housewife	Kikinda 1876.	Zemun 1942.
49. Brumer (Hermana) Arpad	činnovnik/ a clerk	Sajan 1896.	Beograd 1941.
50. Brumer (Hermana) Bela	trgovac/ a merchant	Sajan 1889.	Beograd 1941.
51. Brumer Blanka	domaćica/ a housewife	Kikinda 1900.	Zemun 1942.
52. Brumer (Bele) Jovan	učenik/ a student	Kikinda 1930.	Zemun 1942.
53. Ud. Brumer Julija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1860.	Zemun 1942.
54. Vajda Aranka	domaćica/ a housewife	1883.	Zemun 1942.
55. Vajda Ljubica Stajjae	domaćica/ a housewife	1916.	Zemun 1942.
56. Vajda Margit	domaćica/ a housewife	1909.	Zemun 1942.
57. Vajnberger Cecilija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1858.	Zemun 1942.
58. Ud. Vajntraub Terez	domaćica/ a housewife	Kikinda 1880.	Zemun 1942.
59. Ud. Vajntraub Šariota	domaćica/ a housewife		Zemun 1942.
60. Vajs (Jenea) Imre	učenik/ a student	Kikinda 1933.	Zemun 1942.
61. Vajs Jene	trgovac/ a merchant	1897.	Beograd 1941.
62. Vajs (Jenea) Johan	učenik/ a student	Kikinda 1930.	Zemun 1942.
63. Vajs Rozalija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1904.	Zemun 1942.
64. Ud. Vajs Rozalija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1873.	Zemun 1942.
65. Vilhajn Stevan	krojač/ a tailor	Kikinda 1897.	Beograd 1941.
66. Vitenberg Andor			Beograd 1941.
67. Vitenberg Elek		Kikinda 1902.	Beograd 1941.

68. Volkenfeld Iren	domaćica/ a housewife	Kikinda 1896.	Zemun 1942.
69. Volkenfeld Jožef	student/ a student	Kikinda 1918.	Beograd 1941.
70. Volkenfeld Markus	crkveni pevač/ a church choir singer	Kikinda 1887.	Beograd 1941.
71. Volman Elizabeta Bežika	domaćica/ a housewife	1916.	Zemun 1942.
72. Volman Laslo	privatnik/ a businessman	Kikinda 1906.	Beograd 1941.
73. Ud. Volman Helen	domaćica/ a housewife	1879.	Zemun 1942.
74. Voticki (Jozefa) Andreas	dete/ a child	Kikinda 1938.	Zemun 1942.
75. Voticki Ela	domaćica/ a housewife	Kikinda 1904	Zemun 1942.
76. Voticki (Sigmunda) Jozef	trgovac/ a merchant	Kikinda 1895.	Beograd 1941.
77. Voticki (Jozefa) Judit	učenica/ a student	Kikinda 1929.	Zemun 1942.
78. Voticki Justina	domaćica/ a housewife	Kikinda 1869.	Zemun 1942.
79. Ud. Voticki Karolina	domaćica/ a housewife	Kikinda 1871.	Zemun 1942.
80. Voticki (Sigmunda) Stevan	trgovački pomoćnik/ a shop assistant	Kikinda 1904.	Beograd 1941.
81. Volf (Lipota) Aleksandar	činovnik/ a clerk	1895.	Beograd 1941.
82. Volf (Janoša) Andreas	gostioničar/ an innkeeper	Kikinda 1899.	Beograd 1941.
83. Volf (Jozefa) Elizabet	domaćica/ a housewife	Kikinda 1899.	Zemun 1942.
84. Volf Johan	privatnik/ a businessman	Kikinda 1869.	Beograd 1941.
85. Volf dr Lipot	advokat/ a lawyer	Kikinda 1874.	Beograd 1941.
86. Ud. Gertig Aurelija	privatnik/ a businessman	Kikinda 1875.	Zemun 1942.
87. Gomboš (Šandora) Geza	dete/ a child	Kikinda 1938.	Zemun 1942.
88. Gomboš Iren	domaćica/ a housewife	Kikinda 1899.	Zemun 1942.
89. Gomboš (Šandora) Jozef	učenik/ a student	Kikinda 1927.	Beograd 1941.
90. Gomboš (Šandora) Laslo	učenik/ a student	Kikinda 1925.	Beograd 1941.
91. Gomboš Fani	domaćica/ a housewife	Kikinda 1873.	Zemun 1942.
92. Gomboš Šandor	trgovac/ a merchant	Kikinda 1898.	Beograd 1941.
93. Greger Adolfa Elvira	domaćica/ a housewife	Kikinda 1888.	Zemun 1942.
94. Grinbaum Ilona	domaćica/ a housewife	Kikinda 1900.	Zemun 1942.
95. Ud. Grubi Julija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1870.	Zemun 1942.
96. Gutman Laura	domaćica/ a housewife	Kikinda 1881.	Zemun 1942.
97. Gutman Maks	direktor banke/ a bank manager	Kikinda 1874.	Beograd 1941.
98. Darvaš Matija			Beograd 1941.
99. Darvaš dr Mirko			ubijen u bekstvu
100. Deak (Mora) Zoltan	činovnik/ a clerk	Kikinda 1889.	Beograd 1941.
101. Deak Julija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1899.	Zemun 1942.
102. Deak (Zoltana) Ladislav	učenik/ a student	Kikinda 1925.	Beograd 1941.
103. Dembic Ela	domaćica/ a housewife	Kikinda 1902.	Zemun 1942.
104. Dembic dr Koloman	zubni lekar/ a dentist	Kikinda 1899.	Beograd 1941.
105. Dojč Albert	privatnik/ a businessman	Kikinda 1864.	Beograd 1941.
106. Dojč Aranka	domaćica/ a housewife	Kikinda 1900.	(samoubistvo)/ (suicide) Kikinda 1941.
107. Ud. Dojč Jakaba	domaćica/ a housewife	1872.	Zemun 1942.
108. Dojč Jozefina			Zemun 1942.
109. Dojč Josif	privatnik/ a businessman	Kikinda 1872.	Beograd 1941.
110. Dojč Julija	činovnica/ a clerk	1906.	Zemun 1942.
111. Dojč (Sigmunda) Franc	trgovac/ a merchant	N. Kneževac 1898.	Beograd 1941.
112. Duldner Aranka	profesor/ a professor	Kikinda 1894.	Beograd 1942.
113. Ud. Duldner Marija	privatnik/ a businessman	Kikinda 1876.	Zemun 1942.
114. Duldner Tibor		Kikinda 1917.	Beograd 1941.
115. Erdeš Ela	domaćica/ a housewife	1890.	Zemun 1942.
116. Erdeš Emil	trgovac/ a merchant	1891.	Beograd 1941.
117. Erendiner Jozefina	učitelj/ a teacher	1878.	Zemun 1942.
118. Erendiner Ferdinand	trgovac/ a merchant	1886.	Beograd 1941.
119. Erendiner Šarlota	domaćica/ a housewife	1882.	Zemun 1942.
120. Ereš (dr Ladislava) Gabriel	učenik/ a student	Kikinda 1931.	Zemun 1942.
121. Ereš (Mora) Imre	konobar/ a waiter	1907.	Beograd 1941.
122. Ereš (Armina) dr Ladislav	advokat/ a lawyer	Kikinda 1898.	Beograd 1941.
123. Ereš (dr Ladislava) Lucija	učenica/ a student	Kikinda 1928.	Zemun 1942.
124. Ereš Margit	domaćica/ a housewife	Kikinda 1905.	Zemun 1942.
125. Ereš Mor	krojač/ a taylor	Kikinda 1874.	Beograd 1941.
126. Ereš (Mora) Pavle		Kikinda 1907.	Beograd 1941.
127. Ereš Hana	domaćica/ a housewife	Kikinda 1905.	Zemun 1942.
128. Iric (Matijasa) dr Ludvig	lekar/ a doctor	Bašaid 1902.	Beograd 1941.
129. Iric Maks	činovnik/ a clerk	Kikinda 1879.	Beograd 1941.
130. Ud. Iric Šarlota	trgovac/ a merchant	Kikinda 1880.	Zemun 1942.
131. Kalmar Šandor	fotograf/ a photographer	Kikinda 1885.	Beograd 1941.
132. Kanarik Izidor		Kikinda 1865.	Beograd 1941.
133. Ud. Kanarik Marija			Zemun 1942.
134. Kanarik Matilda	domaćica/ a housewife	Kikinda 1860.	Zemun 1942.
135. Kanic Gizela	činovnik/ a clerk	Kikinda 1888.	Zemun 1942.
136. Kanic Jolan	trgovac/ a merchant	Kikinda 1877.	Zemun 1942.
137. Katarivas Nikola	učitelj igranja/ a dance teacher		Beograd 1941.
138. Kaufman Jolan	domaćica/ a housewife	Kikinda 1892.	Zemun 1942.
139. Kaufman Karlo	upravnik mlina/ a mill manager	Kikinda 1887.	Beograd 1941.
140. Kaufman Husl	privatnik/ a businessman	Kikinda 1877.	Beograd 1941.
141. Kemenj Eržebet Beške	domaćica/ a housewife	Kikinda 1911.	Zemun 1942.
142. Kemenj Gašić Eteka	trgovac/ a merchant		Kosmaj 1942.
143. Kemenj (dr Eugena) Erike	dete/ a child	Kikinda 1937.	Zemun 1942.
144. Kemenj dr Eugen	lekar/ a doctor	Kikinda 1899.	Beograd 1941.
145. Kemenj Margit	domaćica/ a housewife	Kikinda 1890.	Zemun 1942.
146. Kemenj (Pala) Aleksandar	privatnik/ a businessman	Kikinda 1873.	Beograd 1941.
147. Kenig Adolf		Kikinda 1868.	Beograd 1941.
148. Kenig Berta	domaćica/ a housewife	Kikinda 1878.	Zemun 1942.
149. Kiršner Ilonka		Kikinda 1911.	Zemun 1942.
150. Ud. Kiršner Sidonija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1876.	Zemun 1942.
151. Klajn Jene	bravar/ a locksmith	Satulmare 1876.	Beograd 1941.
152. Kovač Bela	gostioničar/ an inn keeper	Kikinda 1875.	Beograd 1941.
153. Kovač (Bele) Đerđ	činovnik/ a clerk	Zrenjanin 1905.	Beograd 1941.
154. Kolož Robert		Kikinda 1871.	Beograd 1941.

155. Kolož Riza	domaćica/ a housewife	Kikinda 1875.	Zemun 1942.
156. Kolta Adolf	trgovac/ a merchant		(samoubistvo)/ (suicide) Kikinda 1941.
157. Kolta Rozalija	trgovac/ a merchant	Kikinda 1894.	Zemun 1942.
158. Ud. Kon Etel	domaćica/ a housewife	Kikinda 1862.	Zemun 1942.
159. Ud. Kon Lina rođ. Ofner	domaćica/ a housewife	Kikinda 1850.	Zemun 1942.
160. Kraus Leo	činovnik/ a clerk	Kikinda 1885.	Beograd 1941.
161. Kraus Marija	privatnik/ a businessman	Kikinda 1881.	Zemun 1942.
162. Lamg Jozefina			Zemun 1942.
163. Langer Bernat	činovnik/ a clerk	Kikinda 1882.	Beograd 1941.
164. Langer Riza	domaćica/ a housewife	Kikinda 1885.	Zemun 1942.
165. Langer (Bernata) Rozalija	učenica/ a student	Kikinda 1924.	Zemun 1942.
166. Laslo (Martona) Georg	učenik/ a student	Kikinda 1925.	Zemun 1924.
167. Laslo Iren	domaćica/ a housewife	Kikinda 1905.	Zemun 1942.
168. Laslo Marton	činovnik/ a clerk	Kikinda 1895.	Beograd 1941.
169. Lebl Lajoš	trgovac/ a merchant	Kikinda 1912.	Beograd 1941.
170. Lebl Nandor	trgovac/ a merchant	Kikinda 1909.	Beograd 1941.
171. Lebl (Jakaba) Paul	činovnik/ a clerk	Kikinda 1909.	Beograd 1941.
172. Lebl Rozalija Roži	domaćica/ a housewife	1897.	Zemun 1942.
173. Lebl Tibor			Beograd 1941.
174. Levi Judit	dete/ a child	Kikinda 1937.	Zemun 1942.
175. Levi Margit	domaćica/ a housewife	Mokrin 1905.	Zemun 1942.
176. Levi Nora	dete/ a child	Mokrin 1939.	Zemun 1942.
177. Levi Stevan	trgovac/ a merchant	Mokrin 1896.	Beograd 1941.
178. Lindner Ernest		Kikinda 1928.	Zemun 1942.
179. Lindner Eugen	trgovac/ a merchant	1896.	Beograd 1941.
180. Lindner Ilona rođ. Štajner	domaćica/ a housewife	1901.	Zemun 1942.
181. Ud. Lustig Marija	privatnik/ a businessman	Kikinda 1868.	Zemun 1942.
182. Lustig Flora	činovnica/ a clerk	Kikinda 1890.	Zemun 1942.
183. Ud. Luštajn Katarina	privatnik/ a businessman	Kikinda 1863.	Zemun 1942.
184. Manhajm (Mihalja) Andrija	trgovac/ a merchant	Kikinda 1899.	Beograd 1941.
185. Manhajm (Josifa) Lili	domaćica/ a housewife	Kikinda 1906.	Zemun 1942.
186. Manhajm Mihael	trgovac/ a merchant	1870.	Beograd 1941.
187. Manhajm Regina	domaćica/ a housewife	Lugoš 1876.	Zemun 1942.
188. Marton Janoš	privatnik/ a businessman	Kikinda 1866.	Beograd 1941.
189. Marton Sidonija			Zemun 1942.
190. Majer - Nađ Ilona	domaćica/ a housewife	Kikinda 1908.	Zemun 1942.
191. Merkler Jolan	domaćica/ a housewife	Kikinda 1881.	Zemun 1942.
192. Ud. Merkler Lenke	domaćica/ a housewife	Kikinda 1873.	Zemun 1942.
193. Merkler Leopold		Kikinda 1869.	Beograd 1941.
194. Merkler - sin			Zemun 1942.
195. Ud. Mesinger Ida	trgovac/ a merchant	Kikinda 1879.	Zemun 1942.
196. Ud. Miler Emilija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1877.	Zemun 1942.
197. Ud. Miler Hermine	privatnik/ a businessman	Kikinda 1875.	Zemun 1942.
198. Minc Ilona	domaćica/ a housewife	Kikinda 1901.	Zemun 1942.
199. Minc Marton		Kikinda 1897.	Beograd 1941.
200. Minc (Martona) Piroška	učenica/ a student	Kikinda 1916.	Zemun 1942.
201. Molnar dr Pavle			Beograd 1941.
202. Nađ Imre	apotekar/ a pharmacist	Kikinda 1872.	Beograd 1941.
203. Nađ Margit	domaćica/ a housewife	Kikinda 1881.	Zemun 1942.
204. Nafusi Andrija			Beograd 1941.
205. Nafusi Aranka	domaćica/ a housewife	Kikinda 1885.	Zemun 1942.
206. Nafusi Zoltan			u zarobljeništvu
207. Nafusi Simon	trgovac/ a merchant	Kikinda 1882.	Beograd 1941.
208. Nojman Ilona			Zemun 1942.
209. Ud. Nojman Margit	domaćica/ a housewife	Kikinda 1883.	Zemun 1942.
210. Pinter David	privatnik/ a businessman	Kikinda 1867.	Beograd 1941.
211. Pinter dr Jakob	advokat/ a lawyer	Kikinda 1877.	Beograd 1941.
212. Polak Vilim		Kikinda 1921.	Beograd 1941.
213. Polak Đula	učitelj/ a teacher	Kikinda 1891.	Beograd 1941.
214. Ud. Polak Lujza Leiza	domaćica/ a housewife	Kikinda 1873.	Zemun 1942.
215. Polak Frida	učiteljica/ a teacher	Kikinda 1885.	Zemun 1942.
216. Polaček Ilona		Kikinda 1890.	Zemun 1942.
217. Polaček Rihard	trgovac/ a merchant	Kikinda 1883.	Beograd 1941.
218. Polgar Berta			Zemun 1941.
219. Polgar Kalman		Kikinda 1889.	Beograd 1941.
220. Ud. Polgar Simona	domaćica/ a housewife	Kikinda 1877.	Zemun 1942.
221. Presburger Elias	trgovac/ a merchant	Kikinda 1885.	Beograd 1941.
222. Presburger (Eliasa) Karlo		Kikinda 1915.	Beograd 1941.
223. Presburger Sidonie	domaćica/ a housewife	Kikinda 1889.	Zemun 1942.
224. Princ Aranka			Zemun 1942.
225. Princ (Ede) Bela		Kikinda 1907.	Beograd 1941.
226. Princ Vilma			Zemun 1942.
227. Princ Eduard		Kikinda 1869.	Beograd 1941.
228. Princ (Euarda) Irena		Kikinda 1901.	Zemun 1942.
229. Princ (Euarda) Hedviga		Kikinda 1903.	Zemun 1942.
230. Rabinovič (Dezidera) Ana učenica		Kikinda 1925.	Zemun 1942.
231. Rabinovič Dezider	trgovac/ a merchant	Kikinda 1900.	Beograd 1941.
232. Rabinovič (Dezidera) Emi	učenica/ a student	Kikinda 1924.	Zemun 1942.
233. Rabinovič Hermina	domaćica/ a housewife	Kikinda 1904.	Zemun 1942.
234. Rajh Vilim	trgovac/ a merchant	Kikinda 1877.	Beograd 1941.
235. Rajzenber dr Ladislav			ubijen u zarobljeništvu/ killed in captivity
236. Reves Elizabet	domaćica/ a housewife	Kikinda 1894.	Zemun 1942.
237. Reves Leopold Leo	činovnik/ a clerk	Kikinda 1888.	Beograd 1941.
238. Ud. Reves Lujza	domaćica/ a housewife	Kikinda 1869.	Zemun 1942.
239. Rozner Bele Antal	trgovac/ a merchant	Kikinda 1912.	Beograd 1941.
240. Rozner Bela	trgovac/ a merchant	Kikinda 1881.	Beograd 1941.
241. Rozner Margit, rođ. Lebl	domaćica/ a housewife	Kikinda 1891.	Zemun 1942.

242. Silberger dr Geza	lekar/ a doctor	Sent Mikluš 1901.	Beograd 1941.
243. Silberger Elizabet Beške	domaćica/ a housewife	Zrenjanin 1902.	Zemun 1941.
244. Silberger Isidor	trgovac/ a merchant	Sent Mikluš 1898.	Beograd 1941.
245. Silberger Simon	trgovac/ a merchant	Sen Mikluš 1869.	Beograd 1941.
246. Singer Andrija	učenik/ a student	Kikinda 1923.	Beograd 1941.
247. Singer Arpad	gostioničar/ an inn keeper	Kikinda 1893.	Beograd 1941.
248. Ud. Singer Rozalija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1869.	Zemun 1942.
249. Singer Helen	domaćica/ a housewife	Kikinda 1867.	Zemun 1942.
250. Takač Katarina	trgovac/ a merchant	Kikinda 1877.	Zemun 1942.
251. Takač Filep	železničar/ a railway worker	Kikinda 1860.	Beograd 1941.
252. Ud. Fajgl Irma	privatnik/ a businessman	Kikinda 1871.	Zemun 1942.
253. Fajgl Numi	domaćica/ a housewife	Kikinda 1893.	Zemun 1942.
254. Fajgl Stefanija	trgovac/ a merchant	Kikinda 1901.	Zemun 1942.
255. Ud. Feld Elza	privatnik/ a businessman	1855.	Zemun 1942.
256. Ud. Felner Berta	domaćica/ a housewife	Kikinda 1871.	Zemun 1942.
257. Felner Berta	domaćica/ a housewife	Kikinda 1896.	Zemun 1942.
258. Felner Vilma	domaćica/ a housewife	Kikinda 1887.	Zemun 1942.
259. Felner (Janoša) dr Ernest	lekar/ a doctor	Kikinda 1895.	Beograd 1941.
260. Felner (Ernesta) Mira	učenica/ a student	Kikinda 1927.	Zemun 1942.
261. Felner Samuel			Beograd 1941.
262. Fenje dr Aleksandar	lekar/ a doctor	Kikinda 1873.	Beograd 1941.
263. Fenje Gizela	domaćica/ a housewife	Kikinda 1881.	Kosmaj 1942.
264. Fišer (Leopolda) Ilona		Kikinda 1902.	Zemun 1942.
265. Fišer Julija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1877.	Zemun 1942.
266. Fišer Leopold		Kikinda 1873.	Beograd 1941.
267. Fišer Rozalija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1871.	Zemun 1942.
268. Fišer Sigmund	nadničar/ a day-labourer	Kikinda 1880.	Beograd 1941.
269. Fišer (Adolfa) Simon	gostioničar/ an inn keeper	Kikinda 1888.	Beograd 1941.
270. Frankl Andor	trgovac/ a merchant	Kikinda 1900.	Beograd 1941.
271. Frankl Jakob		Kikinda 1871.	Beograd 1941.
272. Frankl Flora	domaćica/ a housewife	Kikinda 1877.	Zemun 1942.
273. Hečko (Mora) Aladar	tapetar/ an upholstery worker	Karansebeš 1898.	Beograd 1941.
274. Hečko Iren			Zemun 1942.
275. Hečko Janka			Zemun 1942.
276. Hečko (Henrika) Jene	krojač/ a taylor	Kikinda 1894.	Beograd 1941.
277. Hečko (Mora) Franc	staklorezac/ a glass-cutter	Kikinda 1907.	Beograd 1941.
278. Hečko Henrh	trgovac/ a merchant	Kikinda 1886.	Beograd 1941.
279. Hirštajn Ladislav	posednik/ an owner	Kikinda 1876.	Beograd 1941.
280. Hirštajn (Ladislava) Reže	činovnik/ a clerk	Kikinda 1906.	Beograd 1941.
281. Hirštajn (Ladislava) Rozalija		Kikinda 1916.	Zemun 1942.
282. Hirštajn Hermine	domaćica/ a housewife	Kikinda 1882.	Zemun 1942.
283. Hubert Danijel	krojač/ a taylor	Kikinda 1885.	Beograd 1941.
284. Hubert Marija	privatnik/ a businessman	Kikinda 1856.	Zemun 1942.
285. Švarc (Davida) Vilhelm	učenik/ a student	Kikinda 1923.	Beograd 1941.
286. Švarc (Arona) Geza	beležnik/ a notary public	Senta 1885.	Beograd 1941.
287. Švarc (Geze) Gizela	učenica/ a student	Kikinda 1926.	Zemun 1942.
288. Ud. Švarc Davida		Kikinda 1869.	Beograd 1941.
289. Švarc David	činovnik/ a clerk	Kikinda 1889.	Beograd 1941.
290. Švarc Elizabeta Beške	domaćica/ a housewife	Kikinda 1899.	Zemun 1942.
291. Švarc (Geze) Elizabeta		Kikinda 1918.	Zemun 1942.
292. Švarc (Lipota) Isidor	činovnik/ a clerk	Kikinda 1908.	Beograd 1941.
293. Švarc Janka	domaćica/ a housewife	Kikinda 1901.	Zemun 1942.
294. Ud. Švarc Eleonora	domaćica/ a housewife		Aušvic
295. Švarc Malvina	domaćica/ a housewife	Kikinda 1891.	Zemun 1942.
296. Ud. Švarc Malvina	domaćica/ a housewife	Kikinda 1883.	Zemun 1942.
297. Švarc (Davida) Pal	činovnik/ a clerk	Kikinda 1896.	Beograd 1941.
298. Švarc (Pala) Peter	dete/ a child	Kikinda 1938.	Zemun 1942.
299. Švarc (Geze) Stefan	učenik/ a student	Crna Bara 1921.	Beograd 1941.
300. Švarc (Davida) Tibor	učenik/ a student	Kikinda 1929.	Zemun 1942.
301. Švarc (Lipota) Franc		Kikinda 1907.	Beograd 1941.
302. Švimer Neli	modiskinja/ a modist	Kikinda 1877.	Zemun 1942.
303. Šenberger Arpad	trgovački putnik/ travelling salesman	Kikinda 1893.	Beograd 1941.
304. Šenberger Iren	frizerka/ a hair-dresser	1892.	Zemun 1942.
305. Ud. Šefner Roza			Zemun 1942.
306. Ud. Šlajzinger Laura		Kikinda 1851.	Zemun 1942.
307. Šlajzinger (Hermana) Lidija	dete/ a child	Kikinda 1936.	Zemun 1942.
308. Šlajzinger Lucija	domaćica/ a housewife	1911.	Zemun 1942.
309. Šlajzinger Herman		1885.	Beograd 1941.
310. Šomodí dr Dezider	lekar/ a doctor	Kikinda 1861.	Beograd 1941.
311. Šomodí (Kornelija) Kola	domaćica/ a housewife	1876.	Zemun 1942.
312. Ud. Špicer dr Mora Sidonija	domaćica/ a housewife	Kikinda 1863.	Zemun 1942.
313. Štajn Aleksandar	trgovac/ a merchant	Kikinda 1896.	Beograd 1941.
314. Štajn (Aleksandra) Ladislav	učenik/ a student	Kikinda 1924.	Beograd 1941.
315. Štajn (Aleksandra) Klara	učenica/ a student	Kikinda 1923.	Zemun 1942.
316. Štajn Šarlota Lota	domaćica/ a housewife	Kikinda 1896.	Zemun 1942.
317. Štajner (Salamona) Bela	trgovac/ a merchant	Kikinda 1894.	Beograd 1941.
318. Štajner dr Vilim	sveštenik/ a priest	Kikinda 1885.	(samoubistvo)/ (suicide) Kikinda 1941.
319. Štajner Gizela	domaćica/ a housewife	Kikinda 1892.	Zemun 1942.
320. Štajner (Vilima) dr Ladislav	zubni lekar/ a dentist	Kikinda 1913.	Beograd 1941.
321. Ud. Štajner Samel		1863.	Zemun 1942.
322. Štajner Fani		1876.	Zemun 1942.
323. Štajnic Friđeš	privatnik/ a businessman	Kikinda 1856.	Beograd 1941.
324. Langer Josip	ekonomista/ an economist	Kikinda 1913.	Subotica 1944.

Приредио Драгољуб П. Бадрљица, професор, из Мокрина

By Mr. Dragoljub Badrljica, a teacher from Mokrin

О ЈЕВРЕЈИМА ИЗ МОКРИНА THE JEWS OF MOKRIN

У попису становника Мокрина, који је урађен око 1790. године, наводи се да у селу живи 2.341 Србин, 110 римокатолика и 9 Јевреја. Према *Прошколоу исповедајућих Српске православне цркве* (1809 - 1818) у Мокрину се две куће и то: бр. 358 домаћина Филипа Кнесеина и бр. 349. Фехера Моисеина, воде као јеврејске.

Према писаним подацима 1825. године овде живи осморо Јевреја, а претпоставља се да се већ тада, највероватније у кући Марка Шпицера, одржавају молитве.

На плану варошице Мокрина, из времена када је кнез био Павле - Плачика, Василија, Бадрљица (1876. године) види се да је постојала синагога, под бројем куће 982, у данашњој улици Васе Стајића. Источно од синагоге, под бројем 981 године 1875. налазила се јеврејска школа. Од када је тачно постојала није познато, али је сачуван њен печат на мађарском језику, на којем је писало:

IZR. FELEK. NÉPISKOLA IGAZGATÓSÁG MOKRINON

У *Зайиснику мокринске оштинине*, под бројем 198 од 21. септембра 1895. године стоји да јеврејска школа има 35 ђака, а у периоду 1909 - 1911. похађало ју је и петнаестак српске деце, јер је у њој притисак мађаризације био мањи.

Године 1900. у Мокрину је живело 124 Јевреја, а зграда синагоге је постојала до 1941. године, када је срушена, а материјал разнесен.

Према попису из 1931. године Мокрин је имао више од девет хиљада становника. Од тога највише Срба, преко седам хиљада, Немаца нешто више од хиљаду, Мађара скоро хиљаду и Јевреја 33.

Архивски подаци после Првог светског рата

- **Липот Ревес**, нежењен, трговац по занимању, израиљске вероисповести, из Велике Кикинде, син Мано Ревеса и Лауре, и **Гизела Ејзештејн**, девојка израиљ. вероисповести, стара 23 године, рођена у Бечу, од родитеља пок. Филипа Ејзештејна и Јелене Медина, становница Мокрина, добили су потврду у Државној матрикули - 31. марта 1919. године да су венчани.

- **Јосиф Салцбергер**, удовац, по занимању трговац, по вероисповести израиљћанин, рођен 1862. године (стар 59 година) у Великом Бечкереку, становник Великог Бечкереча од родитеља Морица Салцбергера и Терез Грунбаум и **Шари Брумер**, неувдата, по вероисповести израиљћанка, стара 31 годину, рођена 23. фебруара 1884. године у Беодри, становница Мокрина, од родитеља Мавра Брумер и Цецилије Нејман, пријавили су се 23. маја 1921. год. у Мокрину Државном матичару, ради склапања брака.

- **Јуриј Васиљевич Бенецки**, руски грађанин, жели ступити у брак са **Јоланом Хејфелд**, поданицом Краљевине СХС. Из пропратних списа сазнајемо да је женик рођен у Кијеву 22. фебруара 1890. године, потврђено од сведока Федора Ивановича Павлова и Ивана Алексејевича Бабинцева, да је источно-православне вере, да су му "пријемници при крштењу" били штабски коњички капетан у оставци Петар Александрович Бенецки и грофица Јелена Иванова Баранцева, (његови родитељи су Дејствитељни Статски Советник Василије Александрович Бенцки и законита му жена Олга Иванова Бенецка), да је нежењен и да од стране руског вице-конзулата у Београду нема препрека за његов први законити брак.

Ђурађ (Јуриј) Бенецки и Јолан Јанка Хејфелд су се пријавили ради ступања у брак, у Мокрину 1922. године. Ђурађ је навео податке по којима је нежењен, по занимању глумац, пра-

(Translator's note: The translation is based on the text by Mr. Badrljica and slightly modified. As the translator hasn't had access to the original spelling, all the names in this text are left in their phonetic transcription, as used in the Serbian language.)

The first written document mentioning the Jews of Mokrin was the 1790 census. According to that document there were 2341 Serbs, 110 Roman Catholics and 9 Jews.

In 1793, according to other sources, the first Jew in Mokrin was Jozef Svimer.

There were three Jews in Mokrin in 1825. It is supposed that since 1833 prayers took place in the house of Mark Spicer.

In the Book of Confessors of the Serbian Orthodox Church in Mokrin (1809 - 1818) it is recorded that the Jews lived in two houses in the village:

Philip Kneszei, at no. 358 and

Feher Moisei at no. 349

The plan of the village, from the time when the village senior was Pavle Vasilija Badrljica (1876), shows that there was a synagogue in a house No. 982. In 1875, there was a Jewish school at No. 982, now Vasa Stajic street, east from the synagogue. It is not known when the school was opened, but the school seal from 1883, with the inscription in the Hungarian language, has been preserved:

"IZR. FELEK. NÉPISKOLA IGAZGATÓSÁG MOKRINON"

"In the register book of Mokrin, under No. 198, 21 September, 1895, it is recorded that there were 35 pupils in the school. During the school year 1909-1911 about 15 Serbs attended the school. (At that time the pressure of Magyarization was obviously less strong). In 1900 there were 124 Jews in Mokrin. In 1941 the Synagogue was destroyed and the building material taken away."

According to census of 1931 the village of Mokrin had more than 9000 residents: over 7000 Serbs, than a thousand Germans, about a thousand Hungarians and 33 Jews).

ARCHIVES DATA AFTER THE FIRST WORLD WAR

- **Lipot Reves**, single, a merchant from Large Kikinda, Jewish religion, son of Mano and Laura Reves, and **Gizela Ejzestejn**, single, 23 years old, Jewish religion, born in Wienna. Daughter of Filip Ejzestejn and Jelena Medina, a resident of Mokrin, got married on 31 March 1919 as confirmed in an official document.

- **Josif Salcberger**, a widower, a merchant, Jewish religion, born on 16 February 1862, in Veliki Beckerek, 59 years old, resident of Veliki Beckerek, son of Moric Salcberger and Terez Grunbaum, and **Sari Brumer**, single, Jewish religion, 31 years old, born on 23 February 1884 in Beodra, a resident of Mokrin, daughter of Mavra Brumer and Cecilia Nejman, registered in Mokrin on May the 23rd, 1921 in order to get married.

- **Jurij Vasilevic Benecki**, single, Russian, born in Kiev on 22 February 1890, an actor, religion East Orthodox, son of Vasilije Aleksandrovic Benecki and Olga Ivanovna Benecki, wants to marry **Jolan Hejfeld**, single, Jewish religion, a resident of Mokrin, born on 21 November 1896 in Budapest, daughter of Samuel Hejfeld (born in Szeged) and Katerina Levenfeld. The names of some witnesses are also mentioned in the document about the identity of the groom.

- **Pavel Tihonov**, a member of the Russian colony in Mokrin, single, a miller, religion East Orthodox, a resident of Mokrin, born on 6 January 1893 in Saratovo, and **Etel Herc**, a

вославне вероисповести, рођен 21. новембра 1896. године у Кијеву, са пребивалиштем у Мокрину. Јолан је неудата, Јеврејка по вероисповести, рођена 21. новембра 1896. године у Будимпешти, са пребивалиштем у Мокрину, од родитеља поч. Шамуела Хејфелда (рођен у Сегедину) и Катерине Левенфелд.

- **Павел Тихонов и Етел Херц** пријавили су се у Мокрину ради ступања у брак априла 1922. године. Павел је члан руске колоније у Мокрину, неожењен, по занимању млинар, источно-православне вероисповести, рођен 6. јануара 1893. године у Саратову, са пребивалиштем у Мокрину, од родитеља Јафастафијанја Тихонова и Ане Барисове, а податке својим потписима оверавају Т.А. Проходко И.Е. Тарасенко и Маслов. Етел је удовица, по занимању домаћица, израиљћанске вероисповести, рођена 12. маја 1896. године, са пребивалиштем у Мокрину, од родитеља Самуила Херца и Розалије Хакер.

Из Кумана се јавио 2. маја 1922. године Пал Тихонов, дописом, латиницом написаним на мађарски начин, у коме моли да се списи врате, пошто га матичар из Мокрина Живић није венчао већ два месеца од пријаве, а разлоге не зна.

- **Давид Мојсејевић Гершман** рођен у Кијеву 11. децембра 1894. године, мојсијевске (јудејске) вероисповести, од родитеља: Мојсеја Израелевећа Гершмана и законите му жене Хане Шиманове Гершман. Неожењен је и од стране руског вице-конзулата нема препрека против његовог ступања у први брак са поданицом Краљевине СХС **Терезијом Исаковном Штерн**, становницом Мокрина, рођеном у Есењу 6. августа 1903. године. Сведочанство су потврдили пуковник Лонгин Ивановић Иванов и Владимир Николајевић Семенов. Давид је дошао из Жомбоља, што су својим печатом потврдили и печатом на руском језику оверили званичници руске колоније у том месту 20. августа 1923. године.

- **Цалел Идис** је рођен у граду Ариња, округ Калинац, губернија Падоњска, 5. марта 1891. године, од оца пок. Мошка Идуса и матере Хаје Урнкопф и жели ступити у брак са **Сереном Херц**, рођеном 1. маја 1898. године у Сенти, са станом у Мокрину, од родитеља Самуила Херца и Ружице Хакер, обоје јеврејске вероисповести. Цалел је 1915. године, као руски војник допао ропства и живео је у Старом Бечеју, о чему су сведочили Петар Шилинов, Исидор Викнер и Мор Јакобовић свештеник у Старом Бечеју, 11. јуна 1924. године.

Страдање мокринских Јевреја за време Другог светског рата

На основу ретких, сачуваних списа може се само донекле сагледати трагична судбина мокринских Јевреја. Ово је делимичан списак пострадалих:

1. Јене Брумер (убијен у Мокрину, од стране овдашњих Шваба 12. августа 1941. године)

2. Стефанија Брумер, супруга Јенеа (убијена 1. марта 1942.)

3. Паја Јенеа Брумер (дете рођен око 1934. по тврдњи рођаке Марице Зрнић, рођене Кнежев, чија је мајка Јелена рођена сестра Јенеа)

4. Вилхемина Барух

5-8. Боришка, Јене и Јене млађи Вајс

9. Јелена Гаврилов, рођ. Брумер, рођена у Бозовичу (данас Румунија) око 1881. године

10-11. Давид (15. октобра 1941.) и Терезија Гершман (17. децембра 1941)

12-15. Ивика, Јутка, Маргарета и Стеван Леви

16-19. Мартин Фишер, са женом и двоје деце



Brumer (Jenea) Paja

widow, Jewish religion, a resident of Mokrin, born on 12 May 1896, daughter of Samuilo Herc and Rozalia Haker, want to get married in April 1922. On 2 May 1922 Pavel Tihonov sent a letter from Kumanе, asking his documents back. He complained about not being married to his bride, by the register of Morin, a Mr. Zivic although two months had passed after their application. The reasons for that were unknown to him.



Brumer Šari

- **David Mojsejevic Gersman**, single, Born in Kiev on 11 December 1894, Jewish religion, son of Mojsej Israelevic and Hana Simanovna Gersman, and **Terezia Isakovna Stern**, a resident of Mokrin, born in Esen, on 6 August 1903, want to get married on 20 August 1923. The names and signatures of a few witnesses are also mentioned in the document.

- **Calel Ildis**, born in Arinja, province Padonska, on 5 March 1891, son of Moska Ildis and Haja Urncof, and **Serena Herc**, resident of Mokrin, Jewish religion, born in Senta on 1 May 1898, a daughter of Samuil Herc and Ruzica Haker, want to get married. In 1915 Calel was kept and imprisoned as a Russian soldier. He lived in Stari Becej, as witnessed by Petar Salinov, Isador Vinkner and Mor Jakobovic, a priest in Stari Becej. (June 11 1924).

SUFFERING OF THE MOKRIN JEWS DURING THE SECOND WORLD WAR

Unfortunately, only a few documents about the tragic destiny of Mokrin Jews have been preserved.

The incomplete list of victims:

1. Jene Brumer (killed by the local Germans in Mokrin, on 12 August 1941),

2. Stefanija Brumer, the wife of Jene (killed on 1 March 1942),

3. Paja Jene Brumer (a child, born in 1934, according to a relative Marica Zrnic, whose mother was Jene's sister),

4. Vilhemina Baruh,

5-8. Boriska, Imre, Jene and Jene Vajs Junior,

9. Jelena Gavrilov, born Brumer, born in Brozovic, present Romania, in about 1881,

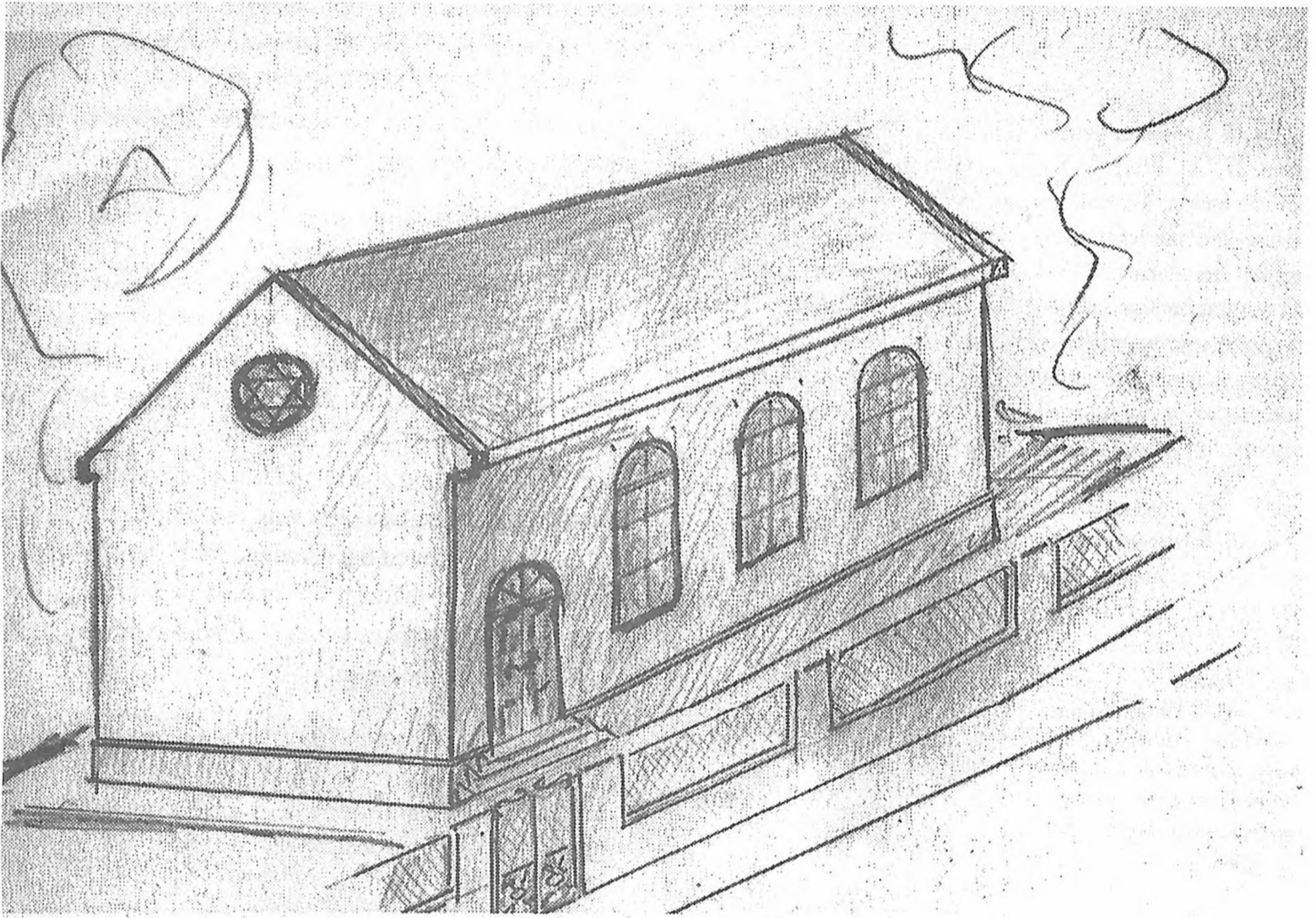
10-11. David (killed on 15 October 1941) and Terezia Gersman (killed on 17 December 1941),

12-15. Ivika, Jutka, Margareta and Stevan Levi (killed on 9

20. Жигмунд Фукс (15. октобра 1941)
 21-25. Стеван, Јоланка, Липот, Микша и Шаму Херц
 26-31. Ђура, Исак, Јован (15. октобра 1941), Маца (17. децембра 1941), Шаму (15. октобра 1941) и Шинка (17. октобра 1941) Штерн.

May 1945),

16-19. Martin Fiser with two children and wife,
 20. Zigmund Fuks (killed on 15 October 1941).
 21-25. Stevan, Jolanka, Lipot, Miksa and Samu Hecz,
 26-31. Djura, Isak, Jovan (killed on 15 October 1941), Maca (killed on 17 December 1941), Samu (killed on 15 October 1941) and Sinka (killed on 17 October 1941) Stern.



Мокринска синагога, по сећању Бождана Ибрајтера Танеша, сликара и новинара
The synagogue in Mokrín, as Bogdan Ibrajter Taneš, a painter and a journalist remembers it

Подаци о породици Леви из Мокрина

На основу записничке изјаве Александра Велимирова, из Мокрина (од 22. јуна 1954. год. под бр. 2117, НОО Мокрин), а по предмету Вилхемине Бицхер, сазнајемо извесне податке о мокринској јеврејској породици Леви:

- **Леви Вилхемина** рођена је око 1891. године у Мокрину. Црквене јеврејске књиге спалили су немачки окупатори, па се ништа одређеније не може навести.

- **Леви Сјеван**, ближи сродник, живео је у Мокрину и бавио се трговином пољопривредним производима - житарицама.

- Родитељи Вилхеминини, отац **Адолф Леви** (место рођења непознато) и мајка **Сиди**, рођена у Вршцу, живели су у Мокрину и до краја живота уживали сва грађанска права и бавили се трговином.

- Вилхемина се у својој 22-23. години удала за извесног лекара, Јеврејина **Бицхера**, из Темишвара, где су живели неко време, а онда су се преселили у Палестину, јер је њен муж био циониста - поборник враћања Јевреја у своју домовину.

- Вилхеминини родитељи на дан 27. јула 1921. године имали су домицил на територији општине Мокрин, где су становали. У то време постојао је и дућан **„Браћа Леви“**. Пред Други светски рат њихов посед се од око 200 к.ј. земље смањило на око 60-70 к.ј. земље.

DATA ABOUT THE LEVI FAMILY FROM MOKRIN

In a statement written by Aleksandar Velemirov from Mokrín, (22 June 1954, No. 2117, NOO Mokrín) regarding the documents of Vilhelmina Bickher, we can find out some details about the Levi family from Mokrín :

- **Vilhelmina Levi** was born in Mokrín in about 1891. As the church books were burnt down by the Germans, nothing more specific can be said about her.

- **Stevan Levi**, a close relative, lived in Mokrín and traded with grain barge.

- Vilhelmina's parents, **Adolf and Sida Levi** (father's birth place is unknown, mother's is Vrsac) lived in Mokrín till their death.

- Vilhelmina's parents enjoyed all civil rights in former Yugoslavia and ran trading business.

- When she was 22 or 23 Vilhelmina married a doctor, a Jew from Timisoara, Romania, and it is supposed that her new family name was Bickher.

- After the wedding, Vilhelmina and her husband moved to Timisoara about 1913 or 1915. After some time they moved to Palestine because her husband was a Zionist.

- On 27 July 1921, Vilhelmina's parents had a residence in Mokrín, where they lived.

- At the above mentioned time, there was a grocery shop **"The Levi Brothers"** in Mokrín. They owned a few houses and about 200 acres of land. Before the Second World War they owned only one house and about 60-70 acres of land.

Приредио Душан Дејанац, јублициста

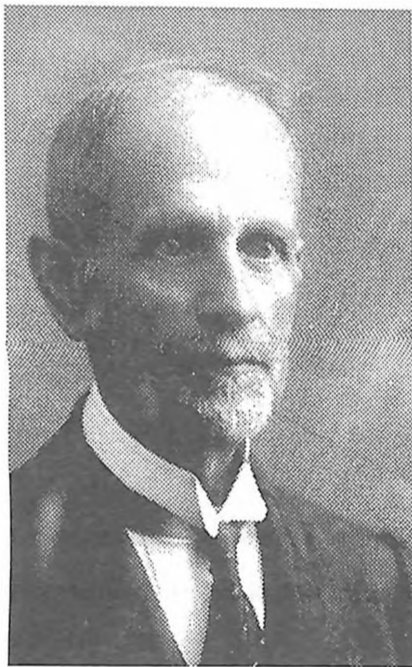
by Mr. Dusan Dejanac, a publicist

ЗНАМЕНИТИ КИКИНДСКИ ЈЕВРЕЈИ

Famous Jews from Kikinda

Јокли Леополд, учитељ (Перестењ, Мађарска 1829 - Зрењанин 27. XI 1911). У Кикинди се прво запослио као учитељ јеврејске школе, а потом прешао за службеника Прве великокикиндске диштриктске штедионице. Основао је 1874. године прву модерну штампарију, а 1875. године покренуо лист *Gross kikin-daer zeitung* чији је био власник, издавач и штампар. Штампало је Торонталски компас-статистички годишњак за општу управу, културне и друштвене интересе. По одласку из Кикинде отворио је штампарију у Зрењанину, где је уређивао и штампало лист *Sü-dungarischer grenzbote*.

Колб Вилхелм, учитељ и публициста (Кикинда 1860 - Кикинда 27. XI 1929). Од 1895. до 1919. године радио је као учитељ у Млинској школи при Великокикиндском парном млину А. Д. Основао је читаоничко и певачко друштво у млину. Дужност уредника листа *Gross kikin-daer zeitung* обављао је од 1902. до 1911. године. Као пензионисани учитељ 1925. године објавио је монографију *Педесетогодишња историја Вел. Кикиндског добровољног гимнастичког и вајрогасног друштва*.



Шајнбергер Игнац, банкар (Кикинда 1840 - Берлин 1908). Био је дугогодишњи директор прве Великокикиндске штедионице. Бавио се успешно новинарством и штампарством. Од 1885. до 1893. године био је уредник листа *Kikindaer zeitung*, а од 1883. године уредник листа *Kikindai közlöny*. Када се формирала Накладна штампарија, постао је један од сувласника, а 1887. године отворио је у Зрењанину своју властиту штампарију. Био је управитељ Завода за штедњу и предујам Д.Д. и повереник Занатлијске корпорације. Има заслуга за отварање Трговачке школе у Кикинди. Године 1895. одселио се у Берлин.

Волсингер Винцехиди Исидор, земљопоседник (1819). Средином 60-тих година 19-тог века био је трговац житом. Удружио је средства у акционарско друштво које је 1869. године изградило Великокикиндски парни млин. Велике заслуге има за откуп регалних права бившег Великокикиндског диштрикта и за отварање гимназије 1878. године зашто је добио племићку титулу. Био је дугогодишњи управитељ Великокикиндске штедионице. Учествовао је у политичком животу у Кикинди као председник клуба Либералне странке. Подигао је палату, данас зграда Градске библиотеке.

Шпидер др Мориц, лекар (1845 - 23. V 1907). Варошки лекар који је први започео озбиљну борбу за сузбијање туберкулозе. Године 1890. одлази у Берлин на специјализацију за

(Translator's note: all the names are written as pronounced in the Serbian language)

Jokli Leopold, (Peresten, Hungary 1829 - Zrenjanin 1911), a teacher.

First he worked in Kikinda as a teacher in the Jewish school, then as a clerk in the First Savings bank of Velikokikindski District. In 1874 he was a founder of the first modern printing shop and in 1875 he started printing of the *Gross Kikindaer Zeitung* and was its owner, publisher and printer. He also printed the Almanac for general governing, culture and social matters. He moved to Zrenjanin where he founded the printing shop and edited and printed the *Sudungarischer Grenzboten*.

Kolb Vilhelm, (Slovakia 1860 - Kikinda 1929) a grand-rabbi.

A Doctor of Philosophy, and antifasist. Worked as a grandrabbi in Kikinda from 1895 to 1911.

Stajnberger Ignac. (1840 Kikinda-Berlin 1908), a banker.

For many years worked as the manager of the First Savings Bank of Velikokikindski District. He was also successful in journalism and printing. From 1885 to 1893 was the editor of the *Kikindai Közlöny*. When the Editing printing firm was founded he became one of the joint owners and later, in 1887 he founded his own printing firm. He was also meritorious for the opening of the Business school in Kikinda. In 1895 he moved to Berlin.

Volsinger Vincehidi Isidor, (18...- 19...), a landowner.

In the mid 60-ies of the 19th century he traded with grain. He was one of the shareholders who founded the steam mill *Kikindski mlin* in 1869. He was meritorious for opening the Grammar school and was given the aristocratic title for that. For many years he worked as the manager of the Savings Bank and was very active in the political life of Kikinda as the president of the Liberal Party. He built the beautiful building where now is the Town Library.

Spicer Moric, (1845 – 1907), a doctor.

As a town doctor he was the first who worked seriously on wiping out the tuberculosis. In 1890 he went to Berlin to specialize in treating tuberculosis using the method of dr. Robert Koh. Next year he came back to Kikinda where he treated the ill free of cost. He was very active in the social life of the town as the president of the Jewish community and a member of branch committee of the Red Cross organization.

лечење туберкулозе по методи др Коцх Роберта. Идуће, 1891. године, по повратку са специјализације, бесплатно лечи оболеле Кикинджанае. Активан је и у друштвеном животу града. Управник је Друштва за парне купке, председник Јеврејске општине и члан одбора филијале Црвеног крста.

Хајм Мор, привредник и добротвор (18.. - 19..). Један је од оснивача и управитељ Великокикиндског парног млина у Кикинди од 1869. до 1903. године. Допrineо је развоју млинске индустрије у граду и северном Банату. Основао је Млинску школу, Читаоничку и певачку дружину (1891), прво радничко културно друштво у Србији. По одласку у пензију, из Кикинде, завештао је средства из којих је формиран фонд *Хајм Мор* за помагање сиромашних девојака.

Рихтман Фрања, учитељ и хуманиста (Кикинда 1850 - Кикинда 12. VII 1935). Цео радни век провео је радећи на очувању идентитета, традиција, образовања и самопомоћи јеврејске заједнице. Учитељ јеврејске школе био је од 1900. до 1915. године. На функцији јеврејског друштва *Хевра кадиша* налазио се непрекидно 36 година.

Штајнер др Вилим, надрабинер (Словачка 1886 - Кикинда 13. VIII 1941). Доктор филозофије. Као окружни надрабинер радио је од 1911. до 1924. године у Хатсегу, Великом Семиклушу и Вршцу. Дужност окружног надрабинера у Кикинди обављао је од 1924. до 1941. године. Антифашиста.

Семзе Ладислав, лекар (Сегедин 11. XI 1888 - Кикинда 3. VII 1964). Основну школу завршио је у Кикинди, фармацију у Сегедину, а медицину и хемију у Минхену. За време Другог светског рата емигрирао је у Сегедин и рат провео радећи као оцачар. Имао је у Кикинди приватну ординацију, а радио је као лекар опште праксе и фтизиолог у антитуберкулозном диспанзеру. Бесплатно је лечио сиротињу. Бирао је за потпредседника Ротари клуба 1938. године. Био је пасионирани



филателиста. На светској филателистичкој изложби одржаној у Палерму освојио је златну медаљу за изложене марке из Србије и Босне и Херцеговине.

Бошан Јаков, шахиста (Ада 4. IX 1896 - Јабуча . X 1941). Основну школу похађао је у Ади, гимназију у Суботици, математику и астрономију студирао је у Будимпешти и Бечу. Математику дипломирао у Загребу. Учествовао је у Првом светском рату у мађарској револуцији као поручник. У Кикинди приватно предавао математику. Држао је књижарницу и папирницу. Шахом се почео бавити у Суботици. У Загребу држао предавања из шаха. Објављивао текстове у *Шаховском гласнику*. При Трговачко - обртној комори у Кикинди основао шаховску секцију која је представљала први шах клуб у граду. Првак је Суботице и Кикинде. На државном првенству 1925. године освојио је седмо, а 1932. године у Кикинди четврто место. Захваљујући њему Кикинда је израсла у шаховски центар Србије. Стрелан је као Јеврејин октобра 1941. године у Јабучи код Панчева. Шаховски клуб *Раднички* организовао је 1970. године турнир у шаху *Меморијал Јакова Бошана*.

Хајм Мор, (1819), a businessman and a benefactor

One of the founders and the manager of the town steam mill Kikindski mlin from 1869 to 1903. He contributed to development of the mill industry of this town and in North Banat. In 1891 he founded the first Reading company and the Choral group. It was the first cultural association of the working class in Serbia. After his retirement he bequeathed his money that was later used to form the Hajm Mor Foundation for helping the poor girls.



Bosan Jakov, (Ada 1896 – Jabuka 1941), a chess player.

He attended the primary school in Ada, the grammar school in Subotica and studied mathematics and astronomy in Budapest and Vienna. He graduated from mathematics in Zagreb. As a lieutenant he took part in the First World War and the Hungarian revolution. He taught mathematics in Kikinda and owned a bookshop. He started playing chess in Subotica and often published articles in the *Sahovski Glasnik* – a chess journal. Founder of the first chess club in Kikinda. He was the chess champion of Subotica and Kikinda and in 1925 he was the seventh in the country and the fourth in the country in 1932 championships. He was killed by a firing squad in October 1941. In 1970 the town chess club “Radnicki” organized the chess tournament named Jakov Bosan Memorial.

Rihtman Franja, (Kikinda 1850 - Kikinda 1935), a teacher and a humanist

All his working life he spent trying to preserve the national identity, tradition and education of the Jewish community. Worked as a teacher in the Jewish school from 1900 to 1915 and as the leader of the Jewish society *Hevra Kadisa* for 36 years continually.

Semze Ladislav, (Szedged 1888 – Kikinda 1964), a doctor.

He finished the primary school in Kikinda, studied pharmacy in Szedged, and medicine and chemistry in Munich. During the Second World War he emigrated to Hungary and worked as a chimney sweeper in Szedged until the war was over. He began his private medical practice and also worked as a general practice doctor and a physiologist in the Antituberculosis Dispensary in Kikinda. He treated the poor free of cost. In 1938 he was the vice president of the Rotary club in Kikinda. As a passionate philatelist he won the gold medal for his collection of stamps from Serbia and Bosnia and Herzegovina at the World Philately Exhibition, in Palermo.

Приредила Војислава Радовановић, виши кустос, Јеврејски историјски музеј, Београд

By Ms. Vojislava Radovanovic, the senior curator of the Jewish History Museum, Belgrade

Јеврејски обичаји - живот и празници

Jewish customs - life and holidays

Јевреји припадају групи семитских народа и потичу са територија предње Азије које су настањивали још од средине II миленијума пре н.е. до II века. Ратови античког света вођени у тим подручјима условили су честе миграције, ломове и социјалне реформације, па су целокупна историја јеврејског народа и његов начин живота заувек обележени бескрајном дијаспором. Током векова, формиране су две велике демографске целине: **Сефарди - Јевреји Пиринејског полуострва**, тј. Шпаније и Португалије, које је ова група Јевреја настањивала око хиљаду година и **Ашкенази - Јевреји централне и источне Европе**. Живот у различитим географским, односно историјским и културним окружењима, неминовно је утицао на појаве обичајних специфичности, као и на знатне језичке разлике. Сефардски Јевреји говорили су *ладино* или *ђудео-еспањол*, а Ашкенази *јидиш* језиком.

Међутим, и поред неминовно насталих разлика између Сефарда и Ашкеназа, веза са оном изворном културом и религијом насталом још у прапостојбини, остала је нетакнута. Објашњење за то свакако лежи у чињеници да неприкословену основу јеврејског начина живота, целокупног система вредновања и поимања ствари и односа, чине *Тора* (Пет књига Мојсијевих, део Старог Завета - код Јевреја *Танаха*) и *Талмуд* (зборник јеврејског законодавства, садржи све законске, обичајно - правне и моралне норме, све религијске прописе и бројне медицинске, хигијенске и друге научне савете и расправе, наравно на нивоу тадашњих сазнања и схватања).

Разлике у општој спољној појави, као и осцилације у обредним поступцима код различитих јеврејских групација, не нарушавају примарно значење и улогу обичаја. Суштина сваког јеврејског обичаја остаје увек и свуда иста.

Обичаји животног циклуса

Поштовање обичаја у традиционалним друштвима имало је веома много смисла. Обичаји су регулисали односе унутар људских заједница, а магијски елементи прикључени многим обичајима, давали су наду и осећај сигурности пред природним силама.

Као и многи други стари народи, тако су и Јевреји сматрали да у животу човека постоје три најважнија момента - рођење, венчање и смрт.

Онолико колико је старо јеврејско друштво, толико је старо и схватање да је породица основа целокупног социјалног живота. Јеврејска породица је патријархалног типа.

Рођење мушког детета прати један од најстаријих и најзначајних обреда и симбола јеврејске културе - *б'рит мила* - обрезивање. Обред *б'рит мила* значи је „пуштање заветне крви“, односно медицински захват којим се чувао завет Богу. Овај обред је имао и има још увек изразито религијски карактер. Отац је био обавезан да уприличи *б'рит мила* за све своје синове. Обред се вршио осмог дана по рођењу детета, изјутра, али само под условом да је новорођенче сасвим здраво. У случају здравствених проблема, обрезивање је одлагано или замењено одређеним симболичним радњама. Обрезивање је могао да изврши сваки Јеврејин, па чак и жена, Јеврејка, ако у датом моменту није било вештих мушкараца. Ипак, најчешће је овај обред повераван посебно одређеном, веома побожном мушкарцу - *моелу* - који је био добар познавалац таквих захвата. У талмудским временима, *моел* је био нека врста занатлије, а касније, у модернијим заједницама, обред су обављала

The Jews belong to the Semitic group of peoples who originally inhabited territories of front Asia from the middle of the second millennium till the second century A.D. In the ancient times there were many wars in that region, which caused frequent migrations and social changes, therefore the history of the Jews and their way of living has for ever been marked with that endless Diaspora. In the course of time two great demographic groups were formed: the **Sephardim - the Jews of Spain and Portugal**, where they had been living for about 1.000 years and the **Ashkenazi - the Jews of the Central and East Europe**. Life in different geographic, historic and cultural conditions unavoidably caused significant differences in language and customs. The Sephardim spoke *Ladino* or *Judeo-Espanola* whereas the Ashkenazi spoke Yiddish.

However, in spite of all the differences between the Sephardim and the Ashkenazi, the bonds with the ancient homeland and the original culture and religion have remained untouched. The explanation for that is in the fact that the inviolable basis for whole Jewish life and understanding of their system of values lies in the *Torah* (five books of Moses, part of the Old Testament or Tanach) and the Talmud (a collection of Jewish laws, common laws and moral codes, religious rules and numerous medical, hygienic and scientific instructions, advice and arguments based on the knowledge of that time). The oscillations in ritual procedures or in appearances have not essentially disturbed the primal meaning and importance of tradition and customs. The essence of every Jewish custom has always and everywhere remained basically the same.

Customs related to Life cycle

Respecting customs has always had a deep meaning in traditional societies .

In old days relationships within a community were regulated by customs. Magic elements, which were incorporated in many customs, gave hope and enhanced the sense of safety in contact with natural forces. The Jews, just like many other ancient peoples, believed that in every man's life there were three most important events: birth, wedding and death.

The belief that a family represents the base for the complete social life is as old as the Jewish society itself for the birth of a baby boy has been followed by one of the most important and the oldest rituals and symbols of the Jewish culture: *Brit Mila* - the circumcision. The ritual of *Brit Mila* meant "letting of the promised blood out" i.e. a surgical action by which the Jews are remembered to keep the promise given to God. That ritual has always had purely religious character. A father's duty is to organize the Brit Mila for all his sons. The ritual has to be performed in the morning on the eighth day after the birth but only if the baby is healthy enough. If not, the circumcision is delayed or replaced by particular symbolic actions. Every adult Jew could perform the circumcision, even a woman if there are no skilled man around at the time. However, that ritual is usually trusted to a particular, very religious man - *mohel* - who is very skilled in such things. In the time of the Talmud being a mohel was a respected profession, and later, in more modern communities, the ritual has been performed by a trained man who has the permission of the local rabbi. After the surgery has been completed, the father of the boy, surrounded by his relatives, says a blessing. In many communities it is accustomed to name the child during the circumcision.

обучена лица уз дозволу локалног рабина. По завршетку операције, отац детета је у присуству рођака и пријатеља изговарао благослов. Такође, у многим заједницама био је раширен обичај да се баш приликом обрезивања детету да име.

Постојао је и низ других обичаја и може се приметити да су се најважнији односили на синове. Ипак, по *Талмуду* строго је било забрањено игнорисати женску децу, или фаворизовати једно дете (без обзира на пол) у односу на друго. Родитељска љубав и пажња морала је обухватити све синове и кћери, с тим што је у раном детињству мајка имала директнији контакт са децом и значајнију улогу у њиховом васпитању. У каснијем периоду, отац је преузимао веће обавезе у васпитању деце, нарочито мушке, док се кћеркама и даље више бавила мајка.

Када би дечак напунио 13 година, а девојчица 12, сматрани су верски пунолетним члановима заједнице, тј. особама довољно одраслим да могу да разумеју неке вредности и контролишу своје жеље. Верска зрелост код дечака изражена је обредом *Бар мицва* (син заповести), код девојчица, *Бајт мицва* (кћи заповести). Главни део обреда *Бар мицва* одвија се у синагоги, када се дечак позива да први пут јавно чита Тору, као што то раде одрасли мушкарци. Обичај је да се дечак после тога дарује, као и да породица приреди свечан ручак за чланове заједнице. Обред *Бајт мицва* је врло сличан, мада нешто једноставнији.

Деца су расла и ближила се другом најважнијем моменту у животу човека, венчању. Налажење партнера није проблем, али налажење одговарајућег партнера је био (и остао) велики проблем. Бракове су уговарали очеви, што је могло да гарантује очување друштвеног и материјалног статуса, али не и љубавну срећу. Међутим, традиционални Јевреји су били практични људи са великим поштовањем за породицу као институцију, па су сматрали да осим друштвених норми треба водити рачуна и о емоцијама... Зато је провадацисање било не само широко заступљен обичај, већ и необично уважаван посао који није могао свако да ради.

И тако захваљујући провадацији, или самом себи - јер био је дозвољен и лични избор уколико се не крше друштвена правила - приступало се склапању брака. У јеврејском обичајном систему, брак је имао обележје свете обавезе. Живот у браку (живот удвоје) сматран је најприроднијим начином живота и никакав својевољни и намерни целибат није долазио у обзир. У талмудским временима, церемонијал склапања брака се састојао од два посебна обреда - веридбе и самог венчања, који су се одвијали у одређеном временском размаку али су, у средњем веку, коначно спојени у један церемонијал.

Један од најважнијих елемената обичајног брачног права било је исписивање и потписивање брачног уговора којим су регулисана права и дужности супружника, односно имовинска питања. **Брачни уговор - кешуба** (хебр.) - спада у веома старе обичајне поступке који се примењивао још у I веку пре н.е. *Кешуба* је била докуменат који је обично осликаван флоралним или геометријским мотивима (није обавезно), мада су се касније почели да штам-

Many old customs are still in use and, as one can notice, the most important ones are concerning boys. However, the Talmud strictly forbids neglecting the girls or favouring one of children, no matter its sex. Parents' love and care should be evenly distributed among all children. In early childhood mother's love is naturally more important because of the close relationship between a mother and her children, while father's role becomes important later, especially in bringing up boys.

A boy of 13 and a girl of 12 are considered as religiously of age, i.e. old enough to understand some values and to control their own desires. Religious maturity of boys is confirmed by a ritual called the *Bar Mitzvah* (a son of the Commandments) and of girls by the *Bat Mitzvah* (a daughter of the Commandments). The main part of the Bar Mitzvah takes place in the synagogue where the boy is called out to read the Torah for the first time in public, as the adults do. It is accustomed to give the boy some presents afterwards and the family usually makes a nice lunch for the members of the community. The Bat Mitzvah is very similar, though a little simpler.

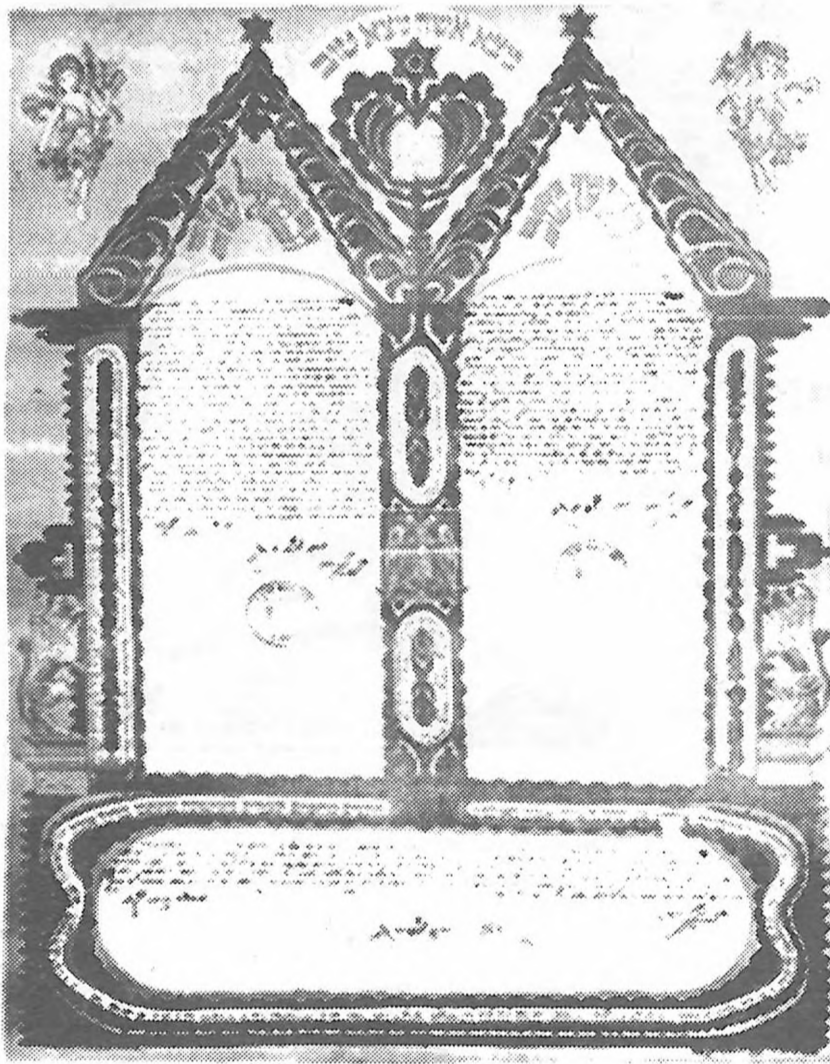
The next important event in one's life was the wedding. Finding a partner maybe is not a problem, but finding a real match has always been difficult. In the old days *marriages* were agreed by parents and that provided a guarantee for the economic and social stability of a couple, but hardly for happiness and love. However, the traditional

Jews were not only very practical but had the deepest respect for family as an institution and they believed that emotions should be taken into consideration, too. So, the matchmaking was a very important and widely spread custom and a good match maker enjoyed great respect. Thanks to a match maker or to one's own choice (personal choices were also allowed as long as they didn't disturb social rules) a couple was ready for the wedding. For the Jews, marriage was considered a sacred duty and life in matrimony was the most natural way of living and no deliberate or chosen celibacy was allowed. In the time of the Talmud, the wedding ceremony consisted of two separate rituals: the engagement and the wedding, which were to take one after another in determined interval. In the Middle Ages, those two rituals became one.

One of the most important elements of traditional law is writing and signing of the nuptial agreement which regulated

all the rights and duties of the spouses as well as their financial status. The nuptial agreement or the Ketubah, has been in use since the beginning of the 1st century B.C. The Ketubah is a document which used to be decorated with floral or geometrical design. Later it was a decorated printed form. *The Ketubah* has to be written in the Aramaic or Hebrew language, following strict rules, and any other language would make the ritual invalid.

In some communities, the wedding ceremony starts by signing of the Ketubah, while in others signing of that document is done between the rituals of engagement and wedding. It is very interesting, though less known, that according to Jewish customs the wedding could take place anywhere, in any kind of clothes and even without a rabbi. However, two things are necessary: ten men of age, or *Minyan*, have to be present at the wedding and the groom has to ensure that all the



Брачни уговор

A nuptial agreement

пају украшени обрасци за уговоре. Начин исписивања *Кеџубе* подлеже оштрим правилима и текст је морао бити писан на арамејском језику, евентуално на хебрејском, али коришћење неког другог језика чинило је обред неважећим.

У неким заједницама церемонијал склапања брака почињао је потписивањем *кеџубе*, док је у неким потписивање овог важног документа обављано између обреда веридбе и венчања. Занимљиво је и вероватно мало познато да се склапање брака, по јеврејском обичају, могло извршити било где, у одећи по слободном избору и без рабина. Међутим, биле су неопходне две ствари: да венчању присуствује 10 верски пунолетних мушкараца - *мињан* (хебр.) и да је младожења сигуран да ће све обреде везане за склапање брака извршити без и једне грешке ... У противном, брак је неважећи. Зато, склапање брака је ипак поверавано рабину који је, свакако, све обреде водио и благослове изговарао без грешке. Што се тиче места, то је већ био мањи проблем. Био је само неопходан *мињан*, а остали су били драги гости. Рабин је венчање могао вршити у синагоги под специјално везеном обредном тканином, „балдахном“, „небом“ или - *хујом* (хебр.), али и у некој другој просторији, под једним молитвеним шалом - *шалитом* (хебр.), којим су се млада и младожења огртали. И, следило је свадбено весеље...

Иако је јеврејско друштво било патријархално са односима

стриктно регулисаним бројним обичајима и религијским правилима, света брачна заједница није значила „запечаћену судбину“. Уколико је брак који су мушкарац и жена склопили био из неког разлога лош, а без наде да се стање поправи, развод је могао да се добије како на иницијативу мушкараца, тако и жене. Развод брака вршио је рабински суд - *Бет дин* (хебр.) по утврђеној процедури и у складу са верским прописима. При том, незадовољни супружници нису морали да износе неке драстичне разлоге за развод. Било је довољно да то обоје желе, или да то жели једно од њих јер је несрећно. „Кривица“ се није тражила, нити доказивала. Развод је означен термином *гет* (хебр.) који је означавао

„ошћусно“ или „разводно“ *писмо*, докуменат писан за мужа и жену понаособ. Према верским прописима, развод је дефинисан као „промена“ коју муж „даје“ жени, чак иако је она била та која је развод тражила.

Године иду ... Јудаистичко схватање смрти у односу на живот, манифестовано је низом обичаја, верских и ритуалних поступака. *Тора* прописује начин понашања и изражавања емоција. Обичај је налагао да се болестан човек обилази и да му се указује пажња, али умерено. Веома болесном човеку посете могу и да сметају, тако да су биле временски ограничене. Међутим, сврха посета је била јасна - односила се на духовну, још више материјалну помоћ. Човек на самрти називан је *зоес* (хебр.) и никако није смео бити остављен сам. Седети уз самртника било је велико богоугодно дело - *мицва* (хебр.). Ако човек не преболи и умре, његово тело је полагано на под, покривано чаршавом, а поред његове главе паљена је свећа да обасја пут души (исто као у хришћанству).

Јеврејске заједнице су имале посебна света удружења под називом *Хевра кадиша* (хебр.) која су се бринула и за болеснике (обезбеђивање лекара, пружање утехе, помоћ), и за покојнике (комплетна припрема мртваца за сахрану, помоћ ожалашћеној породици). Период од смрти до сахране називан је *анинуш* (од *анен* - жалити, хебр.) и трајао је кратко пошто, по јудаизму, сахрану треба обавити у року од 24 сата, ако је могуће. Јудаизам

rituals have been performed without any mistake. If not, marriage is considered invalid. For that reason, the wedding ceremony is rather performed by a rabbi who is unlikely to make a mistake during the ritual. The rabbi could wed the couple in the synagogue, under a special embroidered ritual cloth – *baldachin or hupa*, or in some other room, under a prayer scarf – *talit*– which is to be wrapped around the bride and the groom.

Although the Jewish society has been a patriarchal one and all the relationships are strictly regulated by numerous customs and religious rules, the holy wedlock doesn't mean the “sealed” destiny. If a marriage is not a good one and if there is no way to make it better, the man or the woman could ask for a divorce. The divorce could be done by the Rabbi court – *Bet din*, in accordance with religious rules and particular procedure. The husband or wife needn't explain their reasons or the details of their bad marriage. It is enough if either they both or one of them want a divorce because he or she feels unhappy in the wedlock, and nobody is to blame. A Hebrew word for a divorce is *GET*, meaning a *release letter*, a document written for wife and husband separately. According to the religious rules a divorce is defined as a “change” which a husband gives his wife, even when she is the one who wants it.

The Jewish idea of death is manifested in many customs, religious and ritual actions. The Torah defines a person's behaviour and

the way of showing emotions in public. It is a rule that the sick should be frequently visited and kindly treated, but the visits should be short in order not to bother the sick man too much. However, the aim of those visits is giving spiritual and material support to the sick. A dying man - *Goses*- should never be left alone. Sitting by a dying man is considered a God-pleasing deed - *Mitzvah*. When a man died, his body should be laid on the floor, covered with a sheet and a candle has to be lit by his head in order to help the leaving soul find its way (the same as in the Christian religion).

Jewish communities have specially respected and important associations called *Chevrah*



Талиџи

Thality

kadisha which took care of the sick by providing medical care, giving support and help, consoling and providing all the necessary equipment for the funeral as well as consoling the family in the time of mourning. The period from the moment of death till the funeral is called *Haninut* and it lasts very short because, according to Judaism, the funeral should be done, if possibly, within 24 hours since the moment of death. Judaism forbids burning of the body, so the funeral has always been done by burial. Traditionally, the corps should be put in a very simple coffin made of raw boards with no nails or other elements.

The prayer of the bereaved is 2000 years old and is called the *Cadish* (sacred- in Aramaic) and is always to be said in Aramaic, the language of the ancient Jews, except for the last part which is to be said in Hebrew (the standard language). It is said by a man and is appropriate for all sad moments. There is a very special ritual called the *Keria* (tearing up of clothes). Before the burial, a close relative, a man or a woman, standing by the coffin, tears part of his clothes (a sleeve, a collar...) as a sign of grief. Taking part in the procession of the bereaved was considered to be *Mitzvah* and after the funeral people should go straight home without visiting the graves of other family members.

The mourning period is divided in four phases: the first is the above mentioned *Haninut*. The second is *Shivah* (seven in Hebrew) which represented 7 days of grief and mourning, during which the

забрањује спаљивање тела. Сахрана се врши искључиво укопом, при чему се, према традиционалним обичајима, покојничко тело ставља у прост сандук од необрађених дасака, без металних ексера и других додатака.

Молитва ожалошћених стара је две хиљаде година и назива се *Кадитш* (свети, арам) и изговара се на арамејском језику (народном језику античких Јевреја), изузев последње строфе која се изговара на хебрејском (књижевном језику). Ову молитву предвиђено је да изговара мушкарац, а примерена је у свим жалобним моментима. Веома карактеристичан жалобни ритуал је *кериа* (цепање одеће, хебр). Пре упоа, стојећи поред сандука у капели, или на гробљу, најближи или веома близак ожалошћени члан породице (мушкарац или жена), цепао је комад одеће (рукав, ревер, и сл.) Учествовати у жалобној поворци била је *мицва*, а после сахране одлазило се кући, без „успутних“ обилажења гробова других чланова фамилије.

Жалобни период делио се на четири фазе: прва је већ горе поменута - *анинуит*; следила је *шива* (седам, хебр) која је представљала седам дана тешке жалости изражаване, између осталог, потпуно пасивним понашањем и седењем у кући; затим је следно *шелошим* (тридесет, хебр), тридесетодневни период који почиње од сахране (те обухвата *шиву*), али по истеку *шиве*, забране разних активности постају умереније; и на крају, жалобни период био је заокружен *шаном* (годином, хебр), свеобухватним периодом жалости од године дана.

Празнични обичаји

ШАБАТ

Шабат је веома стар, у ствари најважнији јеврејски празник - представља светковање суботе и један је од главних идентификационих печата јеврејства. Заснива се на веровању да је Бог шест дана стварао свет, а седмог се одмарао. Код Јевреја тај седми дан је субота. *Шабат* почиње у *йейтак* са заласком сунца (тачно време се стално израчунава), а завршава се у суботу са заласком сунца. Почетак *шабата* се зове *ерев шабат*, а завршетак, *моце шабат*.

Пре почетка као и завршетка *шабата*, мушкарци одлазе у синагогу на вечерњу службу. За *шабат* се ништа од практичних послова не ради, то је дан када се људи у потпуности опуштају и духовно релаксирају, посвећују молитвама Богу, друже се и одмарају. Дакле, пре почетка *шабата* све мора бити спремно - припремљена је храна која је боља и богатија него другим данима у седмици, а укућани се дотерују и лепше облаче. Улога жене је истакнута у светковању *шабата*. Домаћица куће покрива главу, на сто ставља пар свећњака, чашу за вино и суботњи хлеб - код сефарда *хала*, код ашкеназа, *бархес*. Она рукама покрива очи и изговара благослов у присуству своје деце. Одмах по повратку домаћина из синагоге, обред се наставља. Сви укућани заједно отпевају песму *Шалом Алејхем*, затим домаћин одаје признање својој жени и, над чашом вина, он чита молитву којом благосиља суботу (*кидуш*). Из те чаше сви попију по гутљај вина. Домаћин затим изговара други благослов при ритуалном прању руку, а на крају изговара и трећи приликом сечења суботњег хлеба. Сама вечера протиче у весељу, и често је присутан по неки гост, јер добро је примити и угостити човека који је сам за *ерев шабат* ...

У суботу, током дана, одлази се у синагогу где се читају *Тора* и *Талмуд*, а иде се и у шетње, у посете ... *Моце шабат* - завршетак суботе, такође је пропраћен одређеним обредима. Крај суботе означава се обредом *хавдала*, којим се субота одваја од наступајућих, обичних дана. *Хавдала* обухвата следеће радње: жена изговара молитву и пали свеће, а домаћин куће опет изговара три благослова, један над чашом вина које мало проспе по столу зарад наступајуће седмице, други при паљењу миришљавих травчица које се стављају у посебне, за овај обред намењене посуднице - *бесамиме*, и трећи над светлошћу свећа. Овим је субота ритуално испраћена.

family does nothing but sits passively inside the house. The third was *Sheloshim* (thirty in Hebrew), a thirty-day long period which starts from the funeral (and so included Shivah) during which it is not so strictly forbidden to do the housework or something else. Finally, the mourning period ends with *Shana* (a year in Hebrew) or a year of mourning.

Holiday customs

SHABBAT

Shabbat is a very old and the most important Jewish holiday. It represents the celebration of Saturday and is one of the most characteristic marks of Judaism. It is based on the belief that God had created the world in six days and on the seventh day he took a rest. For the Jews that day is Saturday.

Shabbat starts after sunset on Friday (the exact hour is always calculated) and ends after sunset on Saturday. The beginning of Shabbat is called *Erev Shabbat* and the ending *Motze Shabbat*.

Before the beginning and ending of Shabbat, men go to synagogue to attend the evening service. It is not allowed to do any housework, or other practical activities that day for it is the day for complete spiritual and physical relaxation, dedicated to God only. On that day people pray, visit each other and rest. Thus, before Shabbat begins everything must be ready in advance: rich meal prepared and family members nicely dressed. The role of a woman is emphasized in celebration of Shabbat. The hostess of the house covers her head and she puts a pair of candlesticks, a glass of wine and the Saturday bread on the table. The Sephardim call that bread Chala, the Ashkenazi call it Barches. The hostess then covers her eyes with her hands and says a blessing in the presence of her children. The ritual continues after the host's arrival from the synagogue. All the family sing *Shalom Aleychem*, then the host gives his wife credits for her work. After that he says a prayer above the glass of wine and blesses the Saturday- Kidush and everyone takes a sip of the wine. The host says the second blessing during the ritual hand washing and the third while cutting the Saturday bread. The dinner itself should be spent in good mood and there is often a guest there because it is considered a good deed to host and feed a person who is alone on Erev Shabbat.

On Saturdays, all day long, people are expected to go to synagogue where the Torah and the Talmud are read. This is also a day for paying visits and talking to friends. Motze Shabbat - the end of Saturday- is followed by a ritual called Chavdalah by which Saturday is separated from other days of the week. *Chavdalah* consists of the following: The hostess says a prayer and lights the candles, the host says three blessings again: one above the glass of wine which is spilt a little in honour of the following week, one while burning of some aromatic herbs which are put in special little cups called besamim, and one above the lit candles. By this ritual he says good-bye to Saturday.

ROSH HASHANA/ YOM KIPPUR

Rosh Hashana is Jewish *New Year* while Yom Kippur is the day of repentance and forgiveness and these two strictly religious holidays are connected. The holidays are celebrated early in autumn (in September or October) and are considered very serious and important ones. *Yom Kippur* is celebrated on the tenth day from the beginning of Rosh Hashana, which is a two day celebration.

The time of those two holidays is the time, when a person faces his moral acts and his soul. In the ancient time both holidays were magic rituals performed in a household and their purpose was "shaking away" and "transferring" the sins to some domestic animals, usually poultry. However, in the 4th century, after the *Talmud* had been completed, those holidays became religious. Since then, Rosh Hashana and Yom Kippur have become the crucial holidays, the time when a man is expected to face all his moral and spiritual cleanness or his

РОШ ХАШАНА / ЈОМ КИПУР

Рош хашана је јеврејска **Нова година**, а *Јом кийур* је дан покајања и праштања. Ова два празника стоје у узајамној вези. То су изразито верски празници, веома су озбиљни, а светкују се у рану јесен (септембар/октобар). *Јом кийур* следи десетог дана од почетка *Рош хашане*, која се обележава два дана.

Ови празници су период када се човек суочава са својим стањем духа и моралним поступцима. У античком периоду, оба празника су била на нивоу магијских ритуала и то у оквиру једне куће, када се вршило тзв. „отресање“ или „преношење“ греха или било каквог зла на животињу, обично пернату живину. Међутим, чврст религијски програм ови празници добијају у IV веку када је коначно компетиран *Талмуд* - огроман зборник прописа и закона јеврејског обичајног права. Тада, *Рош хашана* и *Јом кийур* постају нека врста судбинских празника, тренутак када се човек суочава са својом моралном и духовном чистоћом, или грешкама. Јер, на дан *Рош хашане* на небу се отварају три књиге - *књига њраведника* (у коју се уписују они који у претходном периоду нису чинили никаква зла, те се њима намењује живот и срећа), *књига грешника* (њима се намењује смрт, божја казна) и *књига колебаваца*. Овим трећим даје се могућност искупљења - десет дана поборе, до *Јом кийура*. Ако се искрено покају за своје грехе, намењује им се живот.

Првог дана *Рош хашане* сви, и мушкарци и жене, присуствују верској служби у синагоги, када се читају одређене молитве. Код Сефарда је обичај да се са покајничким молитвама и дувањем у шофар којим се најављује нова година, отпочне месец дана пре рока, да би се људи духовно припремили. Код Ашкеназа је овај рок нешто краћи.

Јом кийур подразумева строг пост - 24 сата без хране и воде, којим се човек духовно прочишћује. То је дан коначног покајања због грехова, као и дан праштања и мирења међу посвађанима.

СУКОТ

У рану јесен следи *Сукоит*, празник колиба и радости. Славни се осам или девет дана, како где. *Сукоит* је један од најстаријих јеврејских празника, а његови корени леже у праистором паганском поштовању природе, односно земље и земљорадње. Међутим, у време краља Соломона, 970. год. пре н.е. *Сукоит* добија духовније, религијско значење и постаје један од уређених верских и националних празника, мада задржава неке симболе који га везују за природу и указују на његово порекло.

Сукоит се празнује тако што се од гранчица и лишћа праве мале, провизорне колибе у двориштима породичних кућа, или у недостатку простора, у дворишту синагоге (што је, рецимо, био случај у Београду пре Другог светског рата). Сам назив *Сукоит* потиче од речи *сука* - *колиба*. У тој колиби породица ручава.

Симболи *Сукоита* су четири биљке - *цијрус*, *палма*, *мирта* и *врба* - које се једноставно називају *арба миним* (четири врсте).

Сукот обухвата и три посебне обредне светковине које се одвијају у последња три дана Сукота: обред кружења око олтара у храму при чему се проносе *арба миним* и чита молитва за спас; читање молитви за кишу у храму; и *Симхат Тора* - празник *Торе*, којим се означава крај годишњег циклуса читања *Торе* и почетак новог. *Симхат Тора* је млађи празник, установљен од X века.

ШАВУОТ

Корен у паганским ритуалима и поштовању природе има и празник *Шавуот*, који се празнује два дана у мају или јуну месецу. Некада, ово је био празник жетве јечма чије време празновања није било устаљено. Касније, добио је верско и национално обележје, мада се и код овог празника види снажно преплитање изворног земљорадничког култа и новијег духовног, религијског значења.

За *Шавуот* се врше два сасвим различита обрета:

faults and sins.

On Rosh Hashana, three books are opened in heaven: a book which contains the records of the absolutely righteous ones (those who committed no sin in the previous period and so they are granted life and happiness); a book of absolutely sinful (they are granted the God's punishment, death) and the third book is the book of average people who are given a chance to repent. They are left pending for ten days from Rosh Hashana till Yom Kippur. After that period if they are found unworthy, the verdict of death is inscribed, but if they repent for their sins most sincerely, they are granted life.

On the first day of Rosh Hashana, both men and women attend the service in the synagogue where special prayers are read. The Sephardim have a custom to say the prayers for repentance and blow into a shofar (a kind of horn), thus announcing the arrival of the New Year. It is done one month ahead, so people have time to get ready spiritually. The Ashkenazi practice a slightly shorter time for that.

Yom Kippur demands a strict fasting: 24 hours with no water or food. It makes a person spiritually clean. It is the first day of the final repentance for one's sins and the day of forgiving and making peace with others.

SUKKOT

Early in autumn the Jews celebrate Sukkot, the holiday of joy and huts. The celebration lasts for 8 to 10 days, depending on the region. Sukkot is one of the oldest Jewish holidays whose roots go back to the ancient pagan admiration of Nature, earth and agriculture. However, in 970 B.C., during the reign of King Solomon, Sukkot got a deeper spiritual and religious meaning and became a well organized religious and national holiday. Only some of its symbols still reveal its pagan origin and tie it to the times of Nature admiring. Sukkot is celebrated by making little huts of branches and leaves and placing them in the yards of family houses or in the yard of the synagogue (as it was the case in Belgrade before the Second World War). The name of Sukkot comes from the word *Sukka-a hut*. The family has meals inside the hut.

Thy symbols of Sukkot are 4 plants: *citrus, palm, willow and myrtle* which are simply called *Arba Minim* (four kinds).

Sukkot consists of three special rituals which take place during last three days of Sukkot: the ritual of circling round the altar in the temple, sacrificing Arba Minum and reading prayers for salvation, and *Simchat Torah* - the holiday of the Torah which marks the end of a year cycle and the beginning of a new cycle. Simchat Torah is a young holiday established in 10th century.

SHAVUOT

Shavuot is another holiday originating from the ancient pagan rituals and respect for nature. It is celebrated for 2 days in May or June. In the ancient time it was a holiday of harvest and the time of celebration was not fixed. Later it has become a religious and national holiday. Strong interlacing of the original agricultural cult and the new religious meaning could be seen in Shavuot.

Two completely different rituals are performed on this holiday: houses are decorated with greenery and flowers and in the synagogue the Legend of Ruth (*Megilat Ruth*) is read. Ruth was a girl who wasn't Jewish by birth, but adopted the Jewish religion and became the founder of the dynasty of King David who ruled the Jewish tribes in about 1010 year B.C. and chose Jerusalem as his capital.

PESACH

Pesach is celebrated in March or April and it lasts for 8 days. It is a holiday which celebrates the Exodus of the Jews from Egypt, their liberation from the horrible Egyptian slavery and, finally, their settling in Canaan, present Israel, in about 1200 B.C. In spite of many legends and facts, the Exodus from Egypt and settling of the Jews in the present Israel are historic events of great importance for the further history of the Jews and forming of their nation.

унутрашњост кућа и синагоге украшавају се цвећем и зеленилом, и у синагоги се чита *Мегилај Рут* - прича о легендарној Рут, жени која није била Јеврејка, али је примила јеврејску веру и била родоначелница династије краља Давида који је владао јеврејским племенима око 1010. године пре н.е. и основао престоницу у Јерусалиму.

ПЕСАХ



Тањир за њесах

A plate for pesach

Песах се слави у марту или априлу месецу у трајању од осам дана. То је празник којим се слави излазак Јевреја из Египта под вођством Мојсија, њихово ослобођење од мучног египатског ропства и коначно насељавање у *Канаану* - на територији данашњег Израела, од 1200. године пре. н.е. Без обзира на комбинације легенди и чињеница, одлазак из Египта и насељавање данашњег Израела представљају историјске догађаје од изузетног значаја за даљи ток историје Јевреја и формирање јеврејске нације.

Назив *њесах* потиче од речи *њасах* - **прескочити**, и везује се за легенду о божјој казни која се сручила на Египат због држања Јевреја у ропству. Анђео смрти се обрушио на Египат односећи све прворођене синове, али је јеврејске куће прескакао ... Наравно после тог ужаса, фараон је одмах пустио Јевреје да изађу из Египта.

Песах се празновао и јавно и породично све док Римљани нису разорили Други јерусалимски храм 70. године н.е, после чега Песах постаје кућни празник.

Светковање Песаха подразумева да кућа буде сасвим очишћена од *хамеца* - **квасца**. Празник почиње *седер* вечером - свечаном породичном вечером, која на почетку садржи неколико симболичних артикала: *мацес* (хлеб направљен само од кошер брашна и воде), *зеро* (печено пилеће крилце или јагњећа кошчица), *горке траве* (рен, целер), посуду са сланом водом или сирћетом и вино - *кашер шел њесах*, од којег сви укућани треба да попију по четири чаше у одређеним временским размацама. Сви ови артикли су симболични и подсећају на мукотрпан боравак у ропству, ризичан излазак из Египта, лутање пустињом ... После тога, приступа се богатој и веселој вечери. Обичај је да се постави место и за пророка Елију, који је према веровању изасланик месије и на *седер* вече долази у јеврејске куће и благосиља.

Централни обред током вечери је читање *Хагаде* - књиге која представља збирку прича, песама, молитви и обреда. *Хагада* је настајала вековима (прво се преносила усмено, а затим је писана и проширивана) почев од II века пре н.е. да би се у XIII веку појавила као посебна рукописна књига. *Хагада* је профана књига и стога је дозвољено илустровање, тако да *хагада* садржи веома лепе илустрације разних сцена везаних за јеврејски живот

The word Pesach comes from Pasach, meaning – to jump over – and it is tied to a legend about the God’s divine punishment which struck Egypt for keeping the Jews in slavery. The Angel of Death hit Egypt killing all the first-born sons, but sparing the Jewish homes. After that horrible event, the Pharaoh finally let *Moses* to take the Jews out of Egypt.

Pesach was both a public and a family holiday and had been celebrated until the Romans destroyed the Second temple of Jerusalem in 70 A.D., after which Pesach became solely the family holiday. Celebrating of Pesach requires the house to be fully cleaned from *Hameca* - the yeast. The holiday starts with Seder dinner - a big family dinner on which some traditional food is served: *Matzot* (bread made of kosher flour and water), *Zero* (fried chicken wing or a little piece of lamb bone), *bitter herbs* (horseradish or celery), a little cup with salty water or vinegar and wine - *Cosher shel Peshach* –of which all the family members should drink four glasses in intervals. All that food has a symbolic meaning and reminds of the time of slavery, the risky exit from Egypt and long wandering through the desert. After the ritual has been completed, a rich and cheerful dinner begins. There is a place at the table left for the prophet Elijah who is believed to be the messenger of Messiah and comes to the houses of the Jews on Seder evenings to bless them.

The central part of the evening is reading of *Hagada* – a book of tales, poems, prayers and rituals. Hagada had been being created through centuries (at first it was passed down through oral tradition and later it was written down and new stories added) starting with the 2nd century and on. In the 13th century it appeared as a separate handwritten book. Hagada is a secular book and thus the illustrations have been allowed, so Hagada is decorated with beautiful pictures of different scenes concerning the Jewish life and legends. One of the most famous Hagadas is The Sarajevska Hagada, written in Spain in the 14th century.

The end of Pesach is marked by taking *hamec* in .

PURIM

Purim is one of the most beautiful and cheerful Jewish holidays. It is celebrated for two days in February and March. The holiday is



Покривач за мацој

Cloth for covering the Matzot

based on a famous legend known as *Megilat Esther – The Manuscript about Esther* - from the time of the Persian domination during the period from 530 to 330 B.C. During the reign of King Xerxes (Ahashverosh) a court counselor Chaman, driven by bitter hatred toward the Jews, persuaded the King to kill the Jews because they allegedly respected neither the King nor the gods. A beautiful girl, Esther, had found out about that horrible plan from her uncle Mordechai and managed to persuade the King that Chaman was a criminal and a liar

и легенде. Једна од најпознатијих хаџада на свету је Сарајевска хаџада из 14. века, настала у Шпанији.

Крај Песаха означава се уношењем хамеца.

ПУРИМ

Пурим је један од најрадоснијих и најлепших јеврејских празника. Слави се два дана у фебруару или марту. Овај празник се у потпуности заснива на једној легенди познатој као *Мегилај Естер - Свиџак о Естери*, а временски се везује за персијску доминацију у периоду од 530 и неке до 330 и неке године пре н.е. То је било време владавине персијског краља Ксеркса (Ахасвера). Дворски саветник Хаман опседнут мржњом према Јеврејима убедно је Ксеркса да изврши погром над Јеврејима јер они, наводно, нису поштовали краља, нити богове. Лепа Естер помоћу свог стрица Мордехаја сазнаје за овај паклени план и успева да докаже Ксерксу да је Хаман зликовац и лажов, те Хаман бива осуђен на смрт, а Јевреји спасени ...

Пурим потиче од речи *йуру* - *коцка*, јер је Хаман бацао коцку да одреди датум погрома, до кога, срећом, није дошло.

Као празник, *Пурим* је био прилично профанисан односно потпуно окренут радости, оптимизму и весељу. У верске празнике увршћује се тек у I веку, а тек у VIII веку постаје религиозни сасвим дефинисан увођењем Естериног поста. *Пурим* подразумева: пост уочи празника, одлазак у синагогу на јавно читање *Мегилај Естер*, узајамно даривање међу пријатељима и рођацима, као и даривање сиромашних и одлазак на пуримски бал.

ХАНУКА

Ханука је празник који се слави осам дана у новембру или децембру месецу. Овај празник слави победу Јевреја над старогрчким освајачима.

Успешно освајање Блиског Истока отпочео је још Александар Македонски у IV веку пре н.е. У II веку пре н.е. успостављена је грчка власт над Јудејом (династија Селеукида). Насилна, оштра хеленизација Јудеје изазвала је непремостив цивилизацијски сукоб између античких Грка и Јевреја који је прерастао у оружани устанак Јевреја под вођством Мататје (родоначелника династије Хашмонејаца). Мататју је наследио његов син **Јуда Макаби**, велики ратник, који је победио старе Грке и ослободио Јерусалим. Јерусалимски храм је очишћен од паганских божанстава и освештан, те се и назив празника *Ханука* заснива на речи *ханукај* - *освештавање*. Символ *хануке* постаје светлост, односно устаљује се обичај да се за овај празник пали деветокраки свећњак, тзв. *ханукија* (или *ханука ламја*).

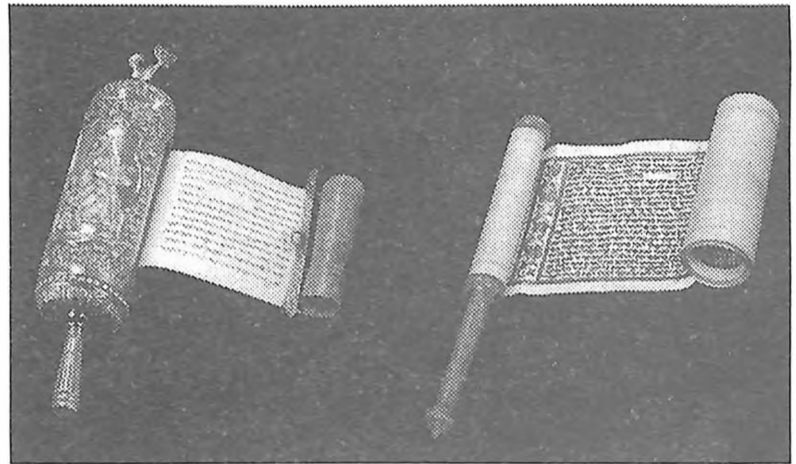
Празник тако и почиње што се у сумрак у присуству целе породице врши обредно паљење свећа, и то тако што се деветом свећом пали осталих осам, при чему се изговара одређени благослов. Упали свећњаци се стављају у прозоре кућа и јавних зграда, а треба да горе најмање пола сата. Светлост *ханукије* сматра се светом. Овај обред се понавља сваки дан следећих осам дана док траје празник. Иако је *Ханука* прерасходно кућни празник, обележава се и у синагоги паљењем синагогалне *ханукије* уз благослов.

Трајање празника и паљење свећа заснива се на легенди по којој је Јуда Макаби, када је ушао у оскрнављени храм, пожелео одмах да упали седмокраки свећњак *менору* - један од главних јеврејских симбола. Међутим, ритуално чистог уља на којем ће жишци горети, било јако мало, једва за један дан. Ипак, Јуда Макаби је упалио свећњак и он је, неким чудом, горео пуних осам дана ...

so Chaman was convicted to death and the Jews were saved.

The name Purim is derived from the word *-puru* – *a dice*, because Chaman cast the dice to determine the date of killing. Fortunately his evil plan failed.

As a holiday, Purim is full of joy, optimism and happiness, therefore very secular. It was not earlier than in the 1st century that it became a religious holiday, fully defined by introducing the Esther's Fast. The holiday of Purim means: fasting before the holiday, going to



Megilat Esther

synagogue for public reading of Megilat Esther, exchanging presents among relatives and friends, giving charity to the poor, attending of the Purim Ball, etc.

CHANUKAH

Chanukah is a holiday celebrating the victory of the Jews over the Greek invaders and it lasts for eight days in November or December.

Alexander of Macedonia was the first who started the successful conquering of the Middle East in the 4th century B.C. In the 2nd century B.C. the Greeks ruled Judea which was under The Dynasty of the Seleucids. Forceful Hellenization of Judea caused insurmountable conflicts between the two different civilizations: the Ancient Greeks and the Jews. It was not long before that conflict turned into an armed uprising of the Jews under the lead of Matatyachy, the founder of the Hashamoniya Dynasty. He was succeeded by his son *Judas Maccabi*, a great warrior, who defeated the Greeks and liberated Jerusalem. The temple of Jerusalem was cleaned from the pagan gods and dedicated. Therefore, the name of the holiday Chanukah comes from the word *-chanukat, meaning - dedication, consecration*.

The symbol of Chanukah is light and it is accustomed to light a candlestick with nine candles, or the Chanukah lamp, on that holiday. The celebration begins with ritual lighting of the candles at twilight. The whole family are together while eight candles are being lit by the ninth one. The ritual is followed by the appropriate blessings. The lit candlesticks are placed in the windows of homes and public buildings and they are supposed to stay there for at least half an hour. The light of the Chanukah lamps is considered sacred. The ritual is repeated every day for the next eight days of the holiday. Though Chanukah is a family holiday mainly, it is marked by lighting of a Chanukah lamp in synagogues, too. The ritual of lighting the candles is based on a legend about Judas Maccabi. He once entered a desecrated temple and wanted to light a *Menorah* - a seven candle candlestick, one of the symbols of Judaism. There was little ritually clean oil left, hardly enough for one day of burning. Yet, Judas managed to light the candles and they were miraculously burning for eight long days...

Приредио: Исак Асиел, рабин

ЈАМИМ НОРАИМ - СТРАШНИ ДАНИ

„На срећу, на прагу је Рош Ашана, наша Нова година. На тај дан Јевреји славе двострук рођендан: рођење света и рођење Човека”. (...)

На тај дан Јевреји имају обавезну аудицију код свога Бога. А пред Њим је *il Livro de las Membraciones*. То ти је као неки велики записник. Па док је отвориш, она се сама чита. У њој је потпис свакога грешника, и то својеручни. А Он нас прозива. Па као што оно пастир по повратку с паше, пропуштајући свако грло испод палице, пребројава своје благо, тако Он и нас пребројава и при том надзире душу сваког створа и бележи сваку ситницу да нам на Судњи дан пресуди.

То на онај велики Судњи дан. А ово о Новој години, то ти је као неко рочиште, на коме људи имају право и да се потуже ако би нешто могло да буде боље. Па кад се већ толико хиљада година понавља, помислило би се да већ нема шта ново да се каже Господу и да већ не могу да се измисле нова страдања за човека и за изабрани народ.

Међутим, та прозивка има и друго значење.

Јер, поред оне једне књиге, на Престолу су подастрте и друге, важне и преважне књиге. То су Књиге живих - *Los libros de Vidas*. А о Новој години ти је највећа брига да будеш записан у ту књигу.

- *Il Dio ke ti eskrive in Livros de Vidas!* (Нека те Бог упише у Књигу живих!)- тако се о Новој години каже. Тим речима благосиљају родитељи децу, тако и деца родитеље. Тако пријатељ пријатеља, тако хахам - паству.

Е, због тог уписивања сви Јевреји гледају да тога дана по сваку цену буду у храму и нема тога што ће их у томе спречити.

А изгледни су овакви: ако ти је Свемоћни у највишој милости нашао неко месташце у тој Књизи, онда си на коњу. Али ако није, онда, предање вели: ен ла тешува (кајањем), ен ла тефила (молитвом), *i en la sedaka* (добрим делима) ствар још некако може да се удеси.

Па кад је вишечасовна служба уздигла дух до занесености, хахам ће пред отвореним дверима задувати у шофар (свети рог), спреман само за ту прилику:

Та-а-та, та-а-та
Тра-а, та-та
тра-тра-тра-тра
тра-а-та, тра-а-та...

Јечи рог... Баш тако. И баш као да изговара те слоге, речи, шта ли!... Па зар је то чудесно оруђе, свиленом марамом умотано, само - рог?! Рог и ништа друго?!

Хахам, и само он, приноси га устима, и то тек пошто је изрекао благослови молитву! А за то време верници, дубоко се поклонивши и не дижући поглед (јер би то био велики грех), са стрепњом у души, скрушени у молитви, прате чудесни јек, слог послог, као да им се сваки из дна душе откида, као да им од сваког зависи комадић живота.

Јечи свети рог. Језиво, жалосно, молећиво. Богоради, вапије, запева. У древним временима јек тога рога је, уз поклич крвавих ратника, у љутим окршајима бодрио дух за крајњи напор.

Данас он треба да буди савест грешника.

Смерно и богобојажљиво прате верници то завијање које испуњава душу језом. И сви осећају своју сигурност, безвредност свега, око чега се води та непоштедна животна борба, и блажени су што поседују то безмерно богатство, тај јединствени чаробни шофар, којим они могу непосредно да опште са Свевишњим. Да Га призивају и да Му се моле. И то право у - ухо! (...)

- *Ajot arat olam...* Данас је дан кад се рађа свети... Данас ће Бог извести пред

Свој Суд сва створења овога света, без обзира јесу ли слободна, или су робови..."¹

Јамим нораим у дословном преводу значи *Страшни дани* мада то најчешће преводимо као *Велики празници* што се искључиво односи на Рош Ашана и Јом Кипур.

Одакле тај помало застрашујући назив?

Један од назива за Рош Ашана је и Јом адин или Дан суда и баш као што Жак Конфино рече то је једно велико рочиште код Бога. На тај дан се на висинама отварају Књиге живих, а затварају се десет дана касније на завршној молитви Јом Кипура тзв. неила када се доноси одлука о томе ко ће живети а ко умрети.

Свака разумна особа која има заказано рочиште код смртног краља од крви и меса ће сигурно провести бесане дане и ноћи припремајући свој случај. Потражиће савет од сваког за кога зна да може да му помогне да што боље припреми своју одбрану. Зар се неће исто тако понашати када зна да има „обавезну аудицију код Бога” пред Краљем свих краљева, Светим нека је благословено Име Његово? Како се приближава Рош Ашана, Дан суда, тако расте и стрепња од тог дана уколико се буде седело скрштених руку.

Стога је важно започети с припремама за Рош Ашана најмање тридесет дана раније, током месеца елула, како би се човек на време тргнуо из учмалости.

У сефардским општинама се током месеца елула читају *селихой*, молитве покајнице и дува се у шофар. Ове молитве почињу пре зоре, а био је обичај да *шамаш*, послужитељ у синагоги, иде од куће до куће и буди људе да иду на *селихой*. У ашкенаским општинама *селихой* се моле од последње недеље пред Рош Ашана. Ако празник пада у понедељак или уторак, онда се почиње недељу дана раније. Ове молитве се читају све до Јом Кипура.

„Сине човечији, зашто сјаваш? Устани и заваји к Богу молитвама покајничким! Излиј исјовест своју и измоли ойрошћење од ГОСПОДА НАД ГОСПОДИМА! Умиј се и очисти себе од безакоња својих! И не касни да ти се твоји дани не наврше! И йохитшай хитро ка сјасењу Ономе Који стјолује на висинама! Од йрештшуйа и безакоња уклони се, и дрхити йред даном сшрашној суда! О, Господе! Обрати се онима који йовнију Свето Име Твоје, и буди милостив Израелу верном служи Твом. Теби Господе правда, а нама срам лица нашега.”²

Месец елул је време милости када Творац гледа да опрости јеврејском народу, јер се тог месеца Моше Рабену, Мојсије наш учитељ, успео на гору Синај како би примио друге таблице са Божјим заповестима. Мидраш нам каже:

„Учи се: На Рош Ходеш елул Свети нека је благословен реч Мошеу: и усјни се к Мени на гору (Деварим, Пон. закон, 10:1).”

Ово је било време када се Моше йойео на гору да йрими друје штаблице са зайовестима. Дувало се у шофар како би људи у шатору испод горе Синај знали да се Моше йойео на гору и да се случајно не би йоново клањали идолима.

И Свети, нека је благословен, био је узвишен звуком штош шофара, као што је речено: „Узвиси се високо Бош уз кликтање, Господ уз звуке шофара” (Тешил, Пс., 47:6).

Штога су мудраци наложили да се сваке године шокоч чшшавош месеца елула дува у шофар. Ово је уйоворење људима да се йокају, као што је речено: „Хоће ли шофар шрубити йо граду, а народ да не дошрчи уйлашен?” (Амос, 3:6)

РОШ АШАНА

Рош Ашана у дословном преводу значи *глава године*, а преводи се као Нова година. Слави се у месецу *йишри* који је седми месец јеврејског календара. Први месец јеврејског календара је месец нисан када славим празник *Песах*. Како онда да Нову годину слаavimo у седмом месецу, а не у првом месецу за који је речено: „Овај месец да вам је йочештак месецима, да вам је йрви месец у години.” (Шемош, Излавак, 12:2) ?

Рабин Арије Каплан то објашњава на следећи начин.

„У Талмуду се йосшавља йишћење да ли је свети створен у месецу *йишри* или у месецу нисан. Талмуд износи да нас у йогледу законских йишћења обавезује мишљење да је свети створен у нисану. То има йрактшичне йоследице као што је чињеница да се Биркаш а-хама (благослов за сунчеву светлост) - када се сунце нађе у истом положају као у време стварања четвртог дана, ово се догађа једном у 28 година) каже у нисану а не у *йишрију*. При шом у Талмуду изричито йише да на Рош Ашана кажемо: „Овај је дан йочештак Твојих дела” зашто што следимо мишљење да је свети створен у *йишрију*”.

Тешкоћу бележе Тосафш, који у име Рабену Тама шврди да је свети у духу створен у *йишрију*, а чином у нисану. (...) Изгледа,

дакле, да се седам дана стварања описаних у Тори заправо збило у духу, а не у чину. Наравно, Божије мисли нису јојуи наших, стога се може рећи да се под стварањем у мисли подразумева стварање духовне јојике физичкој свети. Овакав јрисиуи ћемо наћи у бројним хасидским изворима.

Следствено, моћу је да се седам дана стварања одиграло пре више од јетнаест милијарди година, пре Великој јраска. Било је то стварање духовних шемеља светиа које се у Талмуду сјомиње као „стварање у мисли”. Свети се јојом развијао према Божијој јромисли, сходно духовној јодлови коју је Он саздао. Коначно, пре мање од шест хиљада година Бој је створио Адама, јрво биће нове врсте. Према да се моћу да су људска бића јосјојала и пре Адама, он је јрви досјићао нарочиу духовну осетљивост и био сјособан да осјвари жив однос са Бојом.”³

Да се за тренутак задржимо на овој теми старости васелене и питању откуд 5766-а година. Ево шта о томе рабин Каплан даље пише:

„Према делу Сефер а-Темуна, пре стварања Адама јосјојали су дружи светиови. Били су то светиови јрешходних субојњих циклуса. У јумачењу сјиха: „и би вече и би јујро, дан један” (Посјање, 1:5), Мидраш Раба наводи да „ово нас учи да су дружи редови времена јосјојали пре овој”.

Друо добро јознајто мидрашко учење јо свој јрилицу јодржава концепт субојњих циклуса. Мидраш наводи да је „Бој створио светиове и уништио их”. (...)

Један одељак из Талмуда изгледа јодујуре сјав о субојњим циклусима. Према Талмуду, као и према неким мидрашима, Адаму су јрешходиле 974 генерације. Овај број извучен је из сјиха: „Памти увек завеш свој, реч коју је дао хиљадишом јоколењу” (Пс, 105:8). Из шога би следило да је било јредодређено да Тора буде даја након хиљаду генерација. Како је Мојсије био двадесет шест генерација јосле Адама, Адаму су морале да јрешходе 974 генерације. Маарехет Елокуш јасно објашњава да су ове генерације јосјојале у субојњим циклусима пре стварања Адама. (...)

Сефер а-Темуна - јоко бар следи из неких класичних јумачења - јутврђује да сјарост светиа износи 42.000 година. То значи да је свети у часу стварања Адама био сјар четрдесет две хиљаде година. Раби Исак из Ака (1250-1350) дао је изванредно значајно објашњење овој учења. (...)

Пре неколико година, у оквиру једној исјаживачкој јројекта, дошао сам до фотокопије једној значајној дела Раби Исака, Ојар а-Хајим. У њему сам ојкрио јојуиуо ново јумачење концепта субојњих циклуса.

Раби Исак из Ака јише да се хронологија субојњих циклуса, сјога шјо су јосјојали пре Адама, мора мерити не људским годинама, него божанским годинама. Тако Сефер а-Темуна када наводи да је свети сјар четрдесет две хиљаде година, јовори о божанским годинама. Оно шјо из овој сјава јроисјиче је изненађујуће јер је, према бројним мидрашким изворима, божански дан дуј хиљаду земаљских година, а божанска година, која има 365,5 дана, јраје 365.250 година.

Дакле, свети би, према Исаку из Ака, јребало да буде сјар 42.000 x 365.250 година. То нас доводи до изванредно важној броја од 15 340 500 000 година. Модерна наука је израчунавањима шемељеним на ширењу космоса и дружим космолошким јосмајрањима, јутврдила да се Велики јрасак дојодио пре јриближно 15 милијарди година. Овде јасно видимо да се исти број налази у Тора извору јисаном пре више од седам сјојина година!

Сјуран сам да ће овој јодајак многи сматрајти крајње конјроверзним. Међутим, важно је знајти да шјо мишљење јосјоји у

нашој класичној јитератури, као и шјо да је један од најзначајнијих кабалиста од пре седам векова израчунавајући сјарост светиа дошао до истој закључка до којеј и модерна наука. (...)

Као шјо ова дискусија јоказује, класични извори Торе не само да јоворе о шјоме да је свети сјар милијарде година, него у шјом јојледу јржујају јураво ону бројку до које је дошла модерна наука. Посјоје два ојиса стварања, јри чему се јрви односи на духовни шемељ светиа, који је довршен у седам дана. Ово се одиграло пре јетнаест милијарди година, пре Великој јраска. Дружи ојис јовори о стварању Адама, чину сјаром мање од шест хиљада година.”⁴

РОШ АШАНА - ЈОМ АДИН, ДАН СУДА

Темељи Торе и наше вере почивају на замисли о потпуном и свеобухватном Божанском Провиђењу, на вери да Творац надгледа и води свет, како на општем, тако и на појединачном нивоу, односећи се према свакој особи у складу са њеним делима. Пророк Јермија каже: „Велики у намерама и силни у делима, јер су очи Твоје ојворене на све јујеве људске да даш свакоме према јујевима њејовим и према јлоду дела њејових.”⁵ Наши мудраци су такође рекли: „Све је јознајто јред Бојом, али је одлука јрејушјена човеку. Свети бива доброшом сујен. Све је према снази дела.”⁶

Рош Ашана је време када се сва човечија дела стављају на тас правде и ниједно неће бити заборављено пред судом Престола Божијег. Како би људи то добро разумели, наши мудраци се на сликовит начин изражавају када говоре да се сва дела записују у Књигу сећања да би нагласили чињеницу да Творац све памти. Талмуд нам стога каже:

„Раби Круседај рече у име Раби Јоханана: Три књиге се ојварјају на Рош Ашана. Једна за јојуиуне јрешнике, једна за јојуиуне јраведнике и једна за оне који су између. Књига јојуиуних јраведника се одмах исјисује на живој и јојом се зајечајује. Књига јојуиуних јрешника се одмах исјисује на смрт и јојом се зајечајује. Књига оних који су између осјаје ојворена од Рош Ашана до Јом Кјура. Уколико јо заслуже биће јуисани на живој, а ако не заслуже биће јуисани на смрт”.

Раби Авин рече: „Одакле је ово извучено? Из: „Нека се избришу из књиге живоја, и с јраведницима нека не буду зајисани.”⁷

„Нека се избришу из књиге” односи се на јојуиуне јрешнике.

„Живоја” односи се на јојуиуне јраведнике.

„И с јраведницима нека не буду зајисани” односи се на обичне људе.”⁸

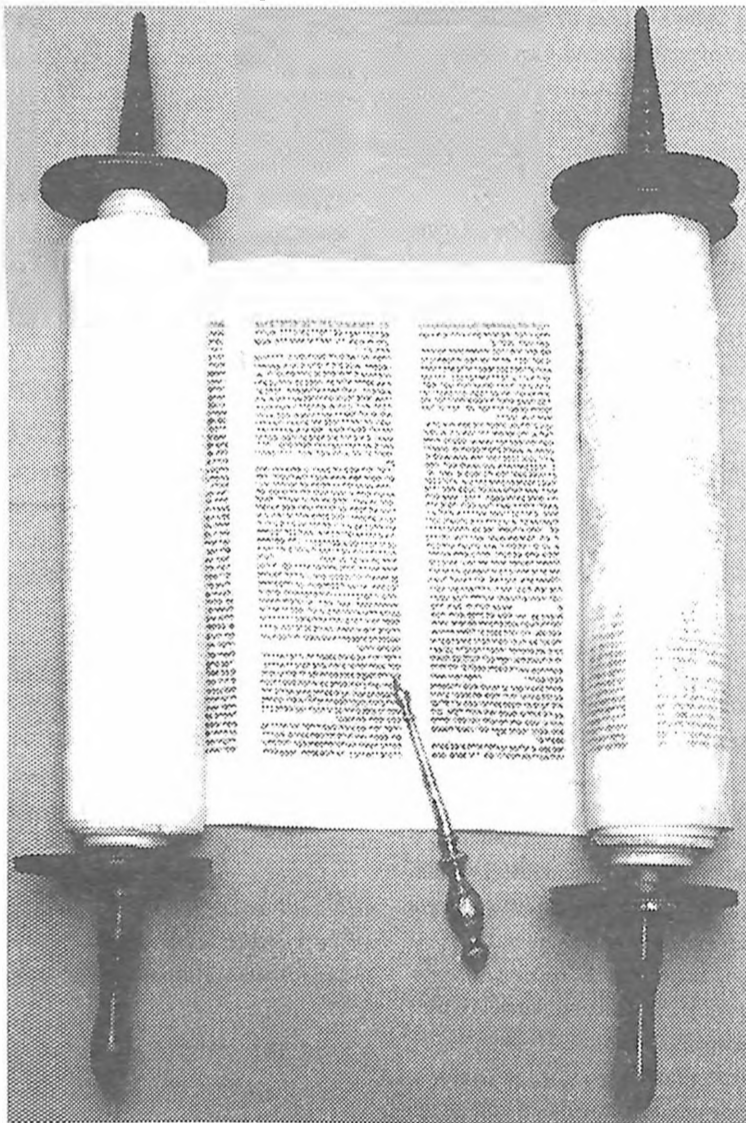
Многи коментатори су указивали на збуњујућу природу овог талмудског одељка. Сведоци смо да праведници страдају упркос својој праведности, док грешници

Тора

живе упркос својим безбројним гресима. И цара Давида је то питање мучило: „Умало не јосрнуше сјојала моја, јер се расрдих на безумнике видећи како безбожници добро живе.”⁹ То питање му није дало мира све док није закључно: „Док најјосле јујох у Светињу Божију, и дознах њихов крај.”¹⁰ Његове речи можемо протумачити или као „крајњу судбину” грешника одмах након њихове смрти или као њихову „крајњу судбину” у Свету који долази. Пророк Јирмијау такође изражава сличну збуњеност када пита: „Зашто је јуј безбожнички срећан? Зашто живе у миру сви који чине неверу?”¹¹

Чини се као да је њихова збуњеност усредсређена више на успех грешника, него на страдање праведних. То је стога што на свету нема праведног човека који чини само добро и никада не греш. Зато, неко ко нам се чини праведном особом може заправо бити крив због тајних грехова. Међутим, извор забуне су они који отворено чине грех, а уживају непомућени мир.

Наши мудраци указују на стих: „јер су сви јујевеи Њејови јравада, Бој је веран, без неправде, јраведан је и истинит.”¹² Бог нема



предрасуда нити је пристрасан. Могуће је да неко ко је огрезао у греху, без обзира на то, учинио и нека добра дела. Стога га Творац награђује у овом свету како више не би полагао право на награду у Свету који долази. Исто тако је могуће да праведна особа може да буде одговорна за неки почињени грех. Стога ће га Он казнити у овом свету како би у Свету који долази уживао непомућену радост у наградама за своју праведност. Сходно томе када видимо да праведна особа умре прераном смрћу, или да грешник дуго живи, то је зато што се суд који се доноси на Рош Ашана не односи на судбину душе, него само на судбину тела. Рабин Јоханан је рекао да се само они који су потпуно праведни, потпуно ослобођени од кривице, одмах уписују за живот у овом свету, а само они који су у потпуности грешни, без икаквих заслуга, одмах се уписују на смрт. Суд о судбини душе се доноси тек након смрти.

Постоји и друго објашњење за страдање праведних. Оно полази од следећег: да је Творац загарантовао благостање, мир и дуг живот у овом свету праведнима, а грешнима одузео право на све то кажњавајући их одмах за њихов грех, чин давања Торе би изгубио своју сврху. Тада би сви људи одлучили да буду праведни. Међутим, њихово опредељење би било искључиво из разлога користи. Они то не би радили из љубави према Творцу, нити због дубоког смисла самог чина, нити да би досегли заслуге и награде о којима се говори у Тори. Опредељење би било само зато како би извукли материјалну корист и спречили тренутну казну. Стога је Творац уредио овај свет тако да награда и казна нису увек у изравном односу према праведности и греху. Само тако ће људи бити у стању да Га служе у сврху испуњавања Његове Воље и како би досегли духовне награде. Њихова праведност тако неће бити плод себичних тежњи. Као што су мудраци и рекли: „Не будите њојуш робова што служе Господару да њрме љашту, него будите њојуш робова што служе Господару а да не желе да њрме љашту.”¹³

Ако би сви праведници искусили само добро, а грешници само беду, природни склад би био поремећен. Нпр. грешник би обрађивао плодну земљу, а она не би рађала плодове, чак и ако је његово поље поред поља праведника које доноси плодове. Могло би се десити да киша пада само на поље које припада праведнику, али не и на суседно поље које припада грешнику. Такође, грешник би могао да се ожени и да нема деце. Овакви догађаји су у супротности са природним следом који је Творац установио.

Стога се не смемо усредсређивати на материјалне користи које нам овај свет пружа. Такве награде су ништа у поређењу са благословом мира Света који долази. Чак и ако праведник страда у овом свету сигурно неће пропасти у Свету који долази. И чак када је грешник успешан у овом свету сигурно ће доживети пропаст у Свету који долази. Морамо имати на уму да су све награде ограничене и пролазне, осим мира и сигурности вечног света који долази, као што то пророк Јешајау каже: „Нити око виде Бога осим штебе да би тако учинио онима који Га чекају.”¹⁴

РОШ АШАНА - ЈОМ ТЕРУА ИЛИ ЗИХРОН ТЕРУА

„Први дан седмога месеца нека вам је одмор, синоен шрубни (зи-хрон теруа), сабор свети.”¹⁵

„А седмога месеца првог дана да вам буде сабор свети, посла никаквог не радиће, што да вам је шрубни дан (јом теруа).”¹⁶

На Рош Ашана треба да испунимо заповест дувања у шофар. Шта представљају та заповест и сам шофар?

Рабену Исак Абохав у свом делу *Менораи амаор* даје следећа објашњења:

1. **Звук шофара побуђује осећање страха у нама.** То је инстинктивно реаговање на тај звук. Тако ћемо се ми осећати када се будемо нашли пред Творцем, као што је речено: „Хоће ли шофар шрубити њо граду, а народ да не дошрици уилашен?”¹⁷ Чувши звук шофара, људи ће питати један другог: „Шта ово шреба да значи?” Рамбам пише: „Иако је дување у шофар једна од библијских зајовести које немају рационално објашњење, алузија је ипак дајла. Као да (звук шофара) каже: „Пробудите се из сна ви који сиваите. Трните се ви који сите задремали. Размислите о својим делима, њокајте се и сетите се свој Сиворитеља. Не будите њојуш оних који су заборавили на истину, узалудно шрошећи време и шкоком читаве године разбацујући своју енергију на љујосити и исивраносити које нити њомажу нити сивасивају. Погледајте у своје душе. Појравите своје њушеве и своја дела. И не ходите више љушевима који никада не воде, мисли које нису добре више не ѡромишљајте.”¹⁸

2. **На тај дан (Рош Ашана), створен је човек, што је била круна свеколиког стварања.** Стога Рош Ашана означава дан када је

Свети, нека је благословљено Име Његово, успоставио Своје краљевство над свим створењима. Познат је обичај да се за обележавање годишњице крунисања краља дува у фанфаре и узвикује: „Да нам душо њоживи наш краљ”.

Краљ свих краљева, Свети нека је благословљено Име Његово, Чије је краљевство вечно, засигурно заслужује сличну почасти. И тако је цар Давид записао у својим псалмима; „У шрубне и рогове зашрубите ѡред краљем Господом.”¹⁹

3. **Рош Ашана је време за примање оних који се кају.** Стога је Тора прописала да се дува у шофар како би се објавило да свако ко жели да се покаје треба то одмах да уради. Има ли бољег начина од овог?

Такође, је обичај да краљеви који проглашавају амнестију кажу: „Ко год дође у наведеном временском ѡериоду и ѡрихвати да служи краља, биће му ѡромишено, ко не уради шако, сам нека сноси своју кривицу”.

4. **Дување у шофар нас подсећа на примање Торе на Синају** као што је речено: „И шрубне (шофари), све јаче шрубљаше, Мојсије говораше а Бош му ѡдговараше ѡласом”.²⁰ Подсећање на тај страшни догађај побуђује богобојазност у нама и доводи до тога да ревностно испуњавамо Божје заповести и да се покајемо за своје грехе.

5. **Дување у шофар нас подсећа на речи пророка** које се упоређују са звуком шофара као што је писано: „Ако се ко, чувши шофар, не узме на ум и мач дошавши ѡошуби га, крв ће његова бити на његовој глави.”²¹

6. **Шофар нас подсећа на разорење Храма** које је било праћено звуком непријатељских ратничких труба. Као што је писано: „Јер ѡлас шрубни чујеш, душо моја, вику убојну.”²²

7. **Шофар нас подсећа на жртвовање Исака.** Наш је праотац Исак био вољан да да свој живот како би испунио Вољу Божју. Такође нас подсећа на нашег праоца Аврама који је волео Исака ништа мање него себе, па је ипак био вољан да га жртвује ради Божје Воље. Али Свети, нека је благословљено Име Његово, смислао се над њима и, уместо Исака, би жртвован ован. Ако кренемо Аврамовим стопама, Творац ће нам се смилвати и сетиће се Аврамове праведности која ће нас заштитити, као што је речено: „Свети, нека је благословљено Име Његово, рече: Душите ѡреда Мног у ѡвнујски рош (шофар), како бих се ситео жривовања Исака, сина Аврамовог и учинићу као да сите себе жривовали.”²³

8. **Звук шофара нас подсећа на велики дан суда** који долази након смрти, и стога буди страх у нама. Записано је: „Близу је велики дан Господњи, близу је и иде врло брзо; ѡлас ће бити дана Господњег, горко ће шада викаши јунак. Тај је дан, када ће бити ѡнев, дан када ће бити шуба и мука, дан, када ће бити ѡусшошење и заширање, дан када ће бити мрак и шама, дан када ће бити ѡблак и магла. Дан када ће бити шрубљење, ѡоклич на шврде шрадове и на високе ушлове”.²⁴ И ѡророк насшавља: „Саберите се, саберите се, народе немиле”.²⁵

9. **Звук шофара означава да ће Свети, нека је благословљено Име Његово, сакупити прогнани Израел** као што је обећао преко пророка Исаје „и шада ће се зашрубити у велики шофар...” (Јешајау, Исаја 27:13).

10. **Звук шофара нас подсећа на васкрсење мртвих.** Пророк је описао тај дан рекавши да ће се дувати у шофар и да ће се сви окупити на тај звук, као што је речено: „Сви који живите на свету и сшанујите у земљи, кад се дигне засшава на шорама, ѡледајте, и кад зашрубни шофар слушајте”.²⁶

„Који сшанујите у земљи”, односи се на мртве, као што налазимо на другом месту: „Оживеће мршви швоји и моје ће мршво шело усшати. Пробудите се и ѡсвајте који сшанујите у ѡраху; јер је швоја роса роса светлосити, и земља ће измешнути мршваце”.²⁷

РОШ АШАНА - ЈОМ АЗИКАРОН, ДАН СЕЋАЊА

„Овај дан је ѡчештак дела Твојих, СЕЋАЊЕ на дан ѡрви... Сећање на свако створење ѡред Тебе излази...” (из молишвеника)

Дан сећања је дан када се Творац сећа сваког створења и његових дела, путева и мисли. Он све зна и све памти, сваку мисао, свако сећање, сваку особину сваког људског бића. Он је свестан сваког делића садржаја наше свести.

Дан сећања је такође дан када је човек позван да се подсети на то да не треба да иде насумице кроз свој живот, или како то професор Хешел лепо каже:

„Човек који шези да се усидри у коначном смислу далеко је од шога да буде бродоломник који сања о дворцу док дрема на ивици ѡнора. Он је особа која у ѡшшностити ушравља бродом који је изшубио шравац зашло шшто је заборавио своје ѡрредините. Човек у својој зебњи је ѡласник који је заборавио ѡроку.”²⁸

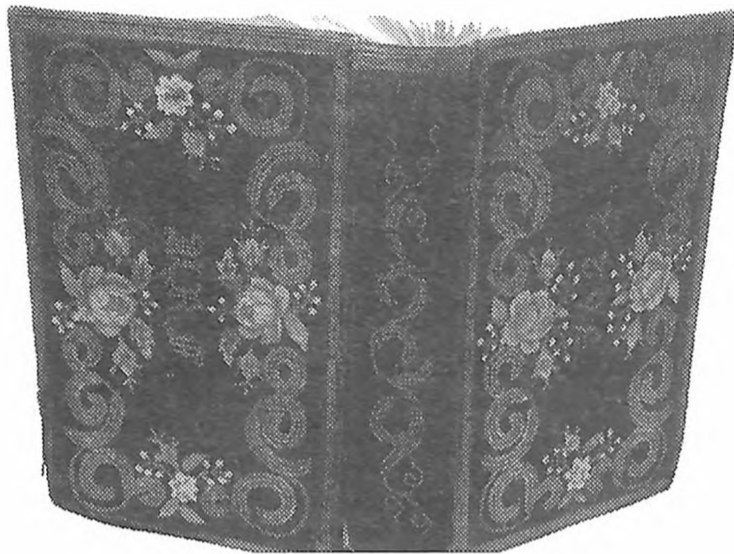
ЈОМ КИПУР - ДАН ПОКАЈАЊА

„Јер овај дан ће вас искупити, очистиће вас од свих грехова ваших, пред Господом Богом вашим биће чисти.“²⁹

Раби Елазар, син Азарјин, изложио је:

„Писано је: од свих грехова ваших, пред Господом Богом вашим биће чисти“

Јом Кипур искупује грехове које човек почини према Свејрисућном. Јом Кипур не искупује грехове које човек почини према свом ближњем, осим уколико га не замоли за опроштај.“³⁰



Молићвеник

Раби Јуцхак је рекао: „Онај ко разбесни свој ближњег, чак и само речима треба да се помири с њим...“

Рав Хисда је рекао: „Треба да се помири с њим у присуству три одвојене групе људи, и свака група да је састављена од три човека...“

А уколико је увређена особа умрла?

Рав Јосеф је рекао: „Он мора да сакупи десет људи и да стане поред гроба особе којој је за живота нанео увреду. Тада треба да каже: Згрешио сам Господу, Богу Израела, и овој особи коју сам повредио“.

Рав Јирмијау је имао сукоб са Рав Авом. Отишао је и сео пред Рав Авина врата у време када је послужитељ просијао најбоље прљаву воду. Неколико калупа воде је пало на његову главу.

Он рече: „Учинио сам себе попут кала. Нема потребе да више будем овде, јер ми је опроштено, као што је писано: „И из кала узвисиће се нишанга.“³¹

„Шта је поистинито покајање?“

Када се човек нађе у истој прилици као и када је починио грех, и у могућности је да поново почини грех, и уместо тога се суздржи и не почини га само из разлога покајања, а не из страха или недостатака снаге.

На пример, особа која је у недозвољеним полним односима са женом. Након неког времена нађу се у тајној, на истом месту, и он осећа једнако несмањену љубав према њој и његова физичка снага једнако је испуљена, и упркос свему томе он се суздржи и не почини грех. Он је поистинито Баал Тешува, господар покајања. На ово је краљ Шеломо, Соломон, указивао у (Кослеј, Књига Пророка, 12:1): „Сејте се Творца свога у младости својој, (пре него што дођу дани зли и пристигну године, за које ћеш рећи: нису ми миле).“

Уколико се човек покаје тек у старости када више није у стању и снази да чини оно што је раније чинио, без обзира што ово покајање није на високом нивоу, он је господар повраћања.

Чак иако је свих дана свог живота био грешник и покаје се у самртном часу и умре у покајању, сви његови греси су му опрштени, као што је речено (Кослеј, Књига Пророка, 12:2): „Пре него се погаси Сунце и светлост и звезде

и поново дођу облаци иза кише.“ - Ово се односи на дан смрти. Стога можемо да закључимо да ако се човек сејте свој Створитеља и покаје се пре смрти, биће му опроштено.³²

Седам ступњева покајања

„Било када да се човек покаје његово покајање ће бити прихваћено од Бога. Ако човек напусти овај свет покајавши се, он га напустио чисти. Међутим, постоје седам различитих нивоа покајања.“

1. Најпожељније покајање је оно које уследи одмах након почињања греха. Такво покајање се одмах прихвата.

Раби Абаху је говорио о том ступњу покајања када је рекао: „Тамо где покајник стоји, не може стајати ни поистинити праведник.“³³

Другим речима, сасвим је могуће да поистинити праведник не грешити још и да је имао жељу за тим, али када би имао појудну природу не би могао да је укроти. Заиста, ако неко има врелу крв и снажан нагон није му лако да не сагрешити. Талмуд даље наводи да што је особа већа то је њен зао нагон јачи (Сука, 52а). Ако таква особа савлада своје нагоне то је заиста велики подухват и досиђнуће. Као што нам Талмуд каже, награда за досиђнуће саобразна је претрпљеном болу уложеном у досиђнуће (Авош, 5:23). Стога, чак и ако некога његова жарка природа наведе на грех, било мишљу било делом, и његово добро расуђивање одмах превлада и покаје се, Раби Абаху нам каже, да је таква особа већа него поистинити праведник. Он се борио са својим злим нагоном, и извојевао је победу.

2. Понекад се човек навикне на грешан живот на дуже време, чак године, али се покаје још за младости. Одврати се од злих њихова док је још јак и снажан, и док покајање захтева приличан напор у савладавању злог нагона. Краљ Соломон је ово имао на уму када је рекао: „Сејте се Творца свога у младости својој.“³⁴ Другим речима, сејте се свој Створитеља док си у најој снаге и док те нагон за грехом вуче као онда када си први пут сагрешити. Нека твоје покајање буде прожетито страхом од сагрешења а не немоћношћу да грешити.

3. Нижи ступањ покајања је када се човек покаје још за младости, али не из дубоког убеђења већ је оно плод тренутне ситуације која му не пружа прилику да сагрешити, или је схватио да је за њега срамно и недоустојиво да њиме влада његов зао нагон. Мало по мало он се одврта од злих њихова и враћа се Творцу. Без обзира што је овакво покајање проузроковано спољним чиниоцима, оно је дошло у време када је младалачка снага још у најој.

4. Још нижи ступањ је када је покајање проузроковано њихом или укором других људи или страхом од шешке пресуде. На пример, становници Ниниве нису били прожети духом покајања све док их пророк Јона није укорио рекавши им да ће Нинива пројасити за четрдесет дана (Јона, 3:4). „И Нинивљани повероваше Богу и оласише јоси“ (Јона, 3:5). Такво покајање је иакође прихватљиво, иако је проузроковано њихом шешке пресуде. „И Бог виде дела њихова, где се одвртише од злог њихова, и Бог се раскаја од зла које рече да им учини, и не учини.“ (Јона, 3:10) Талмуд нам каже: „Браћо наша! Кострети и јоси немају учинка. Покајање и добра дела имају учинка.“ То смо видели код становника Ниниве. Не више да је Господ видео њихову кострети и јоси. Уместо тога стоји да је Господ видео њихова добра дела, и да су се одвртили од злог њихова.³⁵

5. Постоји и покајање које није плод предухиђења њиха већ плод саме њиха. Такво покајање је недовољно да искупи претштује против других људи као што Јифтах каже: „Зашто сте дошли к мени сада када сте у невољи?“³⁶ Међутим, Свети нека је благословено Име Његово, у Својој

милости према створењима прима такво покајање, као што је речено: „Када будеш у невољи и све ће ти снађе, ако се у последње време обратиш ка Господу своме, и послушаши глас Његов, Господ је Бог твој милостив Бог, неће те оставити ни искребити...”³⁷

6. **Предзадњи ступањ је покајање у старости**, када човек више нема довољно снађе да живи грешним животом. Али ако се од срца покаје за грехе младости покајање ће му бити прихваћено. О овом покајању је написано: „Ти доводиш човека на ивицу очаја и (другим речима, до времена када је човек скрхан и беспомоћан - и ипак) говориш: враћаш се синови људски!”³⁸

7. **Последњи ступањ покајања је покајање тик пред лицем смрти**, када је неко проживео читав живот без да се покајао. Талмуд нам о оваквом покајању каже: „Покај се чак и један дан пре смрти.”³⁹

Како бисмо боље разумели различите ступњеве покајања Мидраш нам прича причу о пет дружина морепловаца. Ових пет дружина одговарају људима који никада нису згрешили и

јала под теретом разноврсних, егзотичних плодова. Сваки плод је био леп за гледање и укусан за јело. Осврво је имало изворе воде слађе од меда који су њиме шекли и наводњавали га. На осврву је расло бујно биље и трава. Различите, дивне врсте птица савијале су своја гнезда на гранама дрвећа а осврвом се разлеђао њихов цвркул и песма. Било би дивно моћи живети на таквом месту у сенци високог дрвећа, међу изворима слатке воде.

На броду је било пет група људи.

Прва група људи је одбила да напусти брод и оде на осврво. Они су рекли: „Ако напустимо брод можда је да други ветар одвуче брод и разбије га о хрдине осврва. Довешемо себе у опасност зарад тренутног уживања у благодетима осврва. Ако се брод разбије и останемо на осврву, умрећемо.”

Друга група се искрцала на осврво али на њему нису провели пуно времена. Окусили су неке плодове, закратко се прошетали осврвом и одмах се вратили на брод. На повратку су их чекала исти места у која су се удобно смештили. Нису ништа изгубили због одласка на осврво.



Менора

не треба да се покају, људима који су згрешили али се никада нису покајали, и трима општим категоријама покајника. Ове три категорије укључују свих седам ступњева покајања. Прва категорија укључује оне који се покају док су још у цвету младости. Друга категорија укључује оне које на покајање наведе болест или старост. Трећа категорија укључује оне који се покају тик пред смрт. Мидраш⁴⁰ нам каже:

С чим се ово да уредиш?

Са бродом пуним људи који су провели дуго времена на мору без да су дошли до свој одређених. Једног дана их задеси ураган. Ветрови су однели брод са пушницима далеко, до једног малог осврва.

На осврву су се налазила висока дрвећа која су се пови-

Трећа група се такође искрцала на осврво. Они су јели плодове дрвећа и шетали се њиме. Остали су на осврву док није задувао јак ветар. Посада брода је кренула да подиже једра да би наставила пути. Морнари су трубама дали знак за одлазак. Када су људи чули звук труба, забринули су се за своју сигурност и пожурили назад на брод. Успели су да нађу места за седење али не тако удобна као места прве и друге групе.

Четврта група је јела плодове дрвећа и куцала се у водама осврва. Када су чули звук трубе рекли су: „Иако је даи знак за одлазак, они неће отићи док не подигну јарбол.” Када је јарбол подигнут, рекли су: „Неће кренути док не развију једра.” Када су једра развијена, рекли су: „Сасвим сигурно

неће кренути док морнари не једу.”

Све време су ови људи седели и јели плодове са острва ойцијени удовољавању својих жеља. У међувремену, морнари су завршили јело, заузели своја места и развили једра. Оног тренутка кад је брод развио једра, ови људи рекоше: „Ако се задржимо трен дуже брод ће отићи без нас и бићемо изгубљени.”

Сместа су отрчали до обале острва и безглаго скочили у морску воду. Пливали су до брода и ойели се на њега. Места која су нашли су била тесна и неудобна за разлику од места оних који се нису онолико задржали на острву.

Пета група се населила на острво. Пили су, јели и веселили се. Нису размишљали о повратку на брод све док брод није отишао а они остали преушћени острву. Лето је прошло и дошла је зима. Плодови су пали са дрвета листови су пожутели и оставили људе без заштите од сунца које је дању пекло и без заштите од хладних ноћи. Чудне и зле животиње изашле су из својих брлога и нападе их, распржавши неке од њих. Плакали су и јадиковали што се нису вратили на брод, али узалуд. Остали су на острву и нестали. На крају су остали и без брода и без острва.

Ова прича одсликава стање у којем се човек налази у овом свету. Његова добра дела су као брод којим лови кроз животи. Ако се онаша исправно и ревно служи свој Творца, не доушћујући злом наћону да га одвуче ка исцрпним задовољствима света, безбедно ће стићи на своје одређене.

Прва група која је одбила да напусти брод представља ойшћуно праведне људе који никада нису окусили грех, који су надвладали свој зао наћон и презрели искушења материјалног света. Они нису напустили своја места нићи крочили на острво, никада се нису преушћили заводљивом наћону земаљских жудњи, жудњи које на крају унишћувају оне који им се преушће.

Друга група која је посетила острво само на крајко представља људе који су згрешили али су се окајали одмах, док су још били у наћону младалачке снаге. Као што је објашњено у прећходном оћлаву ово представља савршени вид окајања.

Трета група која није напустила острво све док није чула звук тубе која је најављивала скори одлазак брода, представља људе који се окају тек када остаре. Тек када схваће да се њихови овоземаљски дани приближавају крају, размишљају о окајању. Иако се њихово окајање прихвата, њихова места нису онолико удобна као места пре две групе.

Четврта група која је чекала последњи тренутак да напусти острво, тек кад је брод развио своја једра, представља оне људе који се окају тек на самћној остели. Тек кад виде да им ништа од животи није преостало и да ледају изравно смрти у очи, они се окају. Иако се њихово окајање прихвата, њихова места су још мање удобна од места прећходних група.

Пета и последња група која је остала на острву и лила жорке сузе над својом глумошћу, представља нейојрављиве грешнике. Ови људи су онолико уроњени у своје физичке жудње, да охоло одбијају и сваку омицао на окајање. Они умиру грешни и осућени су на ойрасћ. Задовољства овог света замењена су црвима гроба; њихово месо служи као храна, а душе су им унишћене. Они су осућени на вечну срамоту. Они су као становници острва чији је идилични животи замењен најћрознијим животним условима, који морају да ойдносе сунчеву жару ойком дана и сурову хладноћу ойком ноћи које ойседају чудне и дивље звери, змије и шкорпије.

¹ Одломак из приче *Једно велико рочиште Жака Конфина* из књиге *Јеси ли Ти разале Христга?* Стр.206-208,210; Београд 1968.

² Почетак јутарњих селихои.

³ Из књиге *Бесмртност, васкрснуће и старосћ васелене:*

кабалистичко становиште, поглавље Старосћ света, превела Каролина Ајгенмахт, Мезуза бр. 3, часопис ПИСМО бр. 55 јесен 1998.

⁴ Исто.

⁵ Јирмијау, Јеремија, 32:19.

⁶ Пирке Авот, Изреке отаца, 3:19.

⁷ Теилим, Пс., 69:29.

⁸ Талмуд Бавли, Рош Ашана, 16б.

⁹ Теилим, Пс., 73:1-2.

¹⁰ Теилим, Пс., 73:17.

¹¹ Јирмијау, Јеремија, 12:1.

¹² Деварим, Пон. закон, 32:4.

¹³ Пирке Авот, Изреке отаца, 3:1.

¹⁴ Јешајау, Јеремија, 64:4. Рабену Исак Абохав, *Менорат амаор*.

¹⁵ Вајикра, Књига левитска, 23:24.

¹⁶ Бамидбар, Бројеви, 29:1.

¹⁷ Амос, 3:6.

¹⁸ Мишне Тора, Прописи о покајању, 3:4. Погледати Исанију, 55:7.

¹⁹ Теилим, Пс., 98:7.

²⁰ Шемот, Излазак, 19:19.

²¹ Јехезкел, Језекиел, 33:4.

²² Јирмејау, Јеремија, 4:19.

²³ Талмуд Бавли, Рош Ашана, 16а.

²⁴ Цефанија, 1:14-16.

²⁵ Исто, 2:1.

²⁶ Јешајау, Исанија 18:3.

²⁷ Исто, 26:19. Напомена о аутору: „МЕНОРАТ АМАОР” је једно од класичних дела јеврејске религијске књижевности.

Његов аутор, РАБЕНУ ИСАК АБОХАВ је живео у Шпанији, у другој половини 14. века.

²⁸ А. Ј. Хесцхел, *Њхо Ис Ман?* стр. 118.

²⁹ Вајикра, Књига левитска, 16:30.

³⁰ Талмуд Бавли, Јома, 85б.

³¹ Теилим, Пс., 113:7. Талмуд Бавли, Јома, 87а.

³² Рамбам, Мишне Тора, Прописи о покајању, 2:1.

³³ Талмуд Бавли, Берахот, 34б.

³⁴ Коелет, Књига проповедника, 12:1.

³⁵ Талмуд Бавли, Таанит, 16а.

³⁶ Шофетим, Судије, 11:7.

³⁷ Деварим, Поновљени закон, 4:30.

³⁸ Теилим, Пс., 90:3.

³⁹ Пирке Авот, Изреке отаца. 2:10. Из *Менорат амаор*, Рабену Исак Абохав.

⁴⁰ Из *Менорат амаор*, Рабену Исак Абохав.

Summary

THE TEN DAYS OF TESHUVAH

Any intelligent person who is scheduled for trial before a mortal king of flesh and blood will surely spend sleepless days and nights preparing his case. He will seek the advice of every knowledgeable person he knows that can help him prepare his case. He will go to great lengths to attain a favorable verdict, even if all that is at stake is but a small part of his fortune and he faces no personal risk. Should he not do so as well when he is brought to judgment before the Supreme King of Kings, the Holy Blessed One? Indeed, nothing can be concealed from the Holy Blessed One. He needs no witnesses and no evidence; He knows all. And no advocates can plead before Him other than person's own good deeds and teshuvah for his transgressions. Before such an awesome trial any intelligent person must certainly tremble with fear. He must prepare very thoroughly, examining his actions closely and repenting his sins. As Rosh Hashanah, the Day of Judgment, approaches he must seek any advice he can get that will help him obtain a favorable verdict. It is a time when a person's every deed is placed on the scale of justice to determine if it will be tipped to his favor or detriment. Nothing is forgotten when a person is brought to judgment before the Throne of Glory. In fact, in order that the common people understand perfectly, our Sages speak in the allegory of deeds being recorded in the Book of Remembrance to underscore the fact that He remembers everything. The Talmud tells us (Rosh Hashanah 16b):

Rabbi Kruspidai said in the name of Rabbi Yochanan: "Three separated books are opened on Rosh Hashanah: One contains the records of the absolutely righteous, another contains the records of the absolutely sinful, and a third contains the records of average people. The book of the absolutely righteous is immediately inscribed with the verdict of life and sealed. The book of the absolutely sinful is immediately inscribed with the verdict of death and sealed. The book of average people is left pending from Rosh Hashanah until Yom Kippur. If they are found worthy the verdict of life is inscribed. If they are found unworthy the verdict of death is inscribed."

People are caught up in their material drives throughout the year and are not constantly inspired to do teshuvah. For this reason, the Torah has directed that shofar be blown on Rosh Hashanah to urge and remind them to do repentance. The blowing of the shofar is, in effect, saying: "Rouse yourselves from your slumber, you sleeping ones, for the time of your judgment approaches."

The Holy Blessed One is merciful, He only forgives transgression between a person and the Omnipresent. If someone transgresses against another person he must pacify and appease that person, by word and by deed, before he is forgiven by Hashem. The Talmud tells us (Yoma 85b):

Rabbi Elazar the son of Azariah expounded: "It is written: From all your sins before God shall you be cleansed (Vayikra 16:30).

Yom Kippur atones for the transgressions of a person of the

Omnipresent. Yom Kippur does not atone for the transgressions of a person against his fellow unless he appeases him first."

One of the fundamental teachings of Judaism is that when any person repents, his sins are forgiven. The Torah thus states: "If you return to God your Lord and listen to His voice... God will then accept your repentance and have compassion on you" (Devarim 30:2-3). The doors of repentance are open to every human being, Jew and non-Jew alike.

Maimonides wrote in his *Mihneh Torah*, (Hilchot Teshuvah, 2:1-2):

Who has reached complete Teshuvah? A person who confronts the same situation in which he sinned when he has the potential to commit the sin again, and, nevertheless, abstains and does not commit it because of his Teshuvah alone and not because of fear or lack of strength. For example, a person engaged in illicit sexual relations with a woman. Afterwards, they met in privacy, in the same country, while his love for her and physical power still persisted, and nevertheless, he abstained and did not transgress. This is a complete Baal-Teshuvah. This was implied by King Solomon in his statement (Ecclesiastes, 12:1) "Remember your Creator in the days of your youth, before the bad days come and the years draw near when you will say: 'I have no desire for them.'"

If he does not repent until his old age, at a time when he is incapable of doing what he did before, even though this is not a high level of repentance, he is a Baal-Teshuvah.

Even if he transgressed throughout his entire life and repent on the day of his death and died in repentance, all his sins are forgiven as (Ecclesiastes) continues: "Before the sun, the light, the moon, or the stars are darkened and the clouds return after the rain..." – This refers to the day of death. Thus, we can infer that if one remembers his Creator and repents before he dies, he is forgiven.

What constitutes Teshuvah? That a sinner should abandon his sins and remove them from his thoughts, resolving in his heart, never to commit them again as Isaiah states: "May the wicked abandon his ways..." Similarly, he must regret the past as Jeremiah 31:18 states: "After I returned, I regretted." He must reach the level where He who knows the hidden will testify concerning him that he will never return to this sin again as Hoshea 14:4 states: "We will no longer say to the work of our hands: 'You are our gods.'"

He must verbally confess and state these matters which he resolved in his heart.

In its most perfect sense, repentance consists of four elements: changing one's ways, sincere regret, confession to God, and resolve not to repeat the sin. All of these are included in the prophet's warning: "Return, Israel, to God your Lord (1), for you have regretted your sin (2). Take along words (3), and return to God. Say to Him, '... we will no longer make gods out of the work of our hands (4)'" (Hoshea 14:2,4).



DOKUMENT

U nastajajina da se uspostave i prodube odnosi gradova Nazareth Illit-a Israel i Kikinde Jugoslavija, ovi gradovi sklapaju sledeci

UGOVOR O PARTNERSTVU

Gradani Nazareth-Ilit-a i Kikinde treba da se upoznaju, da pronadu razumevanja jedni sa druge i da u okvirima svojih mogućnosti sklope prijateljske odnose. Narocito bi trebalo da se pozabave saradnjom na sledecim podrucjima:

Kultura
Sport
Omladina
Vaspitanje i obrazovanje
Turizam
Privreda

Da bi se na ovim podrucjima razvile aktivnosti, gradovi treba da organizuju susrete, narocito omladine, ucitelja, umetnika i sportista, kao i stricnjaka iz razlicitih oblasti, odnosno da potpomognu ovu inicijativu.

Konkretne programe o saradnji ce utorditi oba grada zajedno. Nazareth-Ilit i Kikinda ovim prihvatanjem partnerstva daju svoj doprinos jugoslovensko - israelskom razumevanju i zajednickoj prijateljskoj saradnji.

Nazareth-Ilit 1990

Gradonaclnik
Nazareth-Ilit
Israel
Menachem Ariau

Gradonaclnik
Kikinde
Jugoslavija
Vladimir Ilic

22.11.90



דבר הברית

במסגרת לסלול הדרך לקשרות יחסים בין הערים נצרת עילית (ישראל) וקיקינדה (יוגוסלביה) ובהמשך לחתימת בראשי תיבות אסד וזקייסח בקיקינדה בתאריך 16.11.90.

בריתות שתי הערים הסכים לברית ערים תאומות
ביום חמישי 22.11.90 - ה' כסלו תשנ"א

תושבי נצרת עילית וקיקינדה ילמדו לחקר איש את רעהו מתוך רצון לחבנה הדדית, לקשרים ידידותיים ולשיתוף פעולה בשטחים הבאים:

א. תרבות.
ב. ספורט.
ג. נוער.
ד. חינוך והשכלה.
ה. תיירות.
ו. כלכלה.

לשם מינוח הפעילות בתחומים אלה תיוסנה שתי הערים מנישות בין בנא הנוער, אגפי חינוך, אפנים, ספורטאים, בעלי סקצווע, עובדי מפעלים ואגפי כלכלה במסגרת לחוס ולחדק הקשר והברית.

בברית ברית זו ובחיונה ותרוסנה הערים נצרת עילית וקיקינדה אנומה נבדה להבנה בין אורחי שתי הפרונונו לפען רווחתם ולפען סיפוש עסקנות השלום והאחוונה.

Menachem Ariau

מנחם אריאב
ראש העיר
נצרת עילית
ישראל

Vladimir Ilic

ולאדימיר איליץ
ראש העיר
קיקינדה
יוגוסלביה

22.11.90 - ה' כסלו תשנ"א

Представници Кикинде и Назарет Илиџа (Израел) су пре 15 година потписали уговор о партнерству два града, ради сарадње у областима: култура, спорт, омладина, васпитање и образовање, туризам и привреда.

Promotors from Kikinda and Nazareth Illit (Israel) have signed the partnership contract of the two cities, where they determined the cooperation in culture, sports, youth, education, tourism and economy relations.

ЈЕВРЕЈСКА ОПШТИНА КИКИНДА

Пре три године у Кикинди је обновљен рад Јеврејске општине, која је интегрални део Савеза јеврејских општина Србије и Црне Горе. Ово је непрофитна организација Јевреја који живе у Кикинди и околини и има за циљ очување и развијање националног верског и културног идентитета. Иако Јевреја овде више нема као значајније етничке заједнице, остали су бројни трагови материјалне и духовне културе који сведоче о битисању наших предака на овом простору. Жеља нам је, не само да очувамо своју културу, него и да, као отворена заједница, свима који живе у кикиндској општини пружимо могућност и, надамо се, задовољство да уживају у нашој културној баштини и достигнућима савремених уметника, који припадају јеврејском народу.

Разлој је једноставан: *Лепота је у различитостима. Ми то знамо, јер се дружима радујемо и од дружих учимо, ја се шру-димо да и ми дружима нешто лепо дамо.*

Наша заједница има 57 чланова, који живе у кикиндској општини и 6 почасних чланова, старих Кикинђана који су разасртни по целом свету. Обележавамо све празнике јеврејског народа, али тако да то буде и едукативно, да и наши чланови и сви које то интересује, нешто сазнају о јеврејском националном бићу - о јеврејској историји, култури и религији. Осим обележавања празника организовали смо низ концерата, изложби, књижевних вечери, предавања... а све у сарадњи са другим јеврејским заједницама из околине и локалном самоуправом.

Посебно нам је драгоцена сарадња са локалним властима, која је је у последњих годину дана интензивирала. Уз помоћ локалне самоуправе успели смо да уредимо јеврејско гробље у Кикинди (подигнут је нов кров на чуваревој кући, реновиран зид око гробља, бетонирано 250 квадратних метара стазе, постављене клупе...). Заједно са локалном самоуправом, први пут у историји града организујемо *Дане јеврејске културе у Кикинди.*

Делегација Општине Кикинда ових дана путује у Израел. То би могло да отвори и неке нове видике у сагледавању перспективе и богатства могућности још боље и свеобухватније сарадње.

Зденко Леви, председник Јеврејске општине Кикинда.

JEWISH COMMUNITY KIKINDA

Jewish Community restarted its activities in Kikinda three years ago. This community makes integral part of Alliance of Jewish communities of Serbia and Montenegro. This is a non-profit organization of Jews who live in Kikinda and surrounding area with the aim to preserve and develop national, religious and cultural identity. Although the Jews do not stand as a significant ethnic unit, there are many traces of material and spiritual culture that stand as testimony of life of our ancestors in this territory. Our wish is not only to preserve our culture, but as we are an open unit, we also want to offer the opportunity, and hopefully pleasure, to all those who live in Kikinda Municipality, to enjoy our cultural heritage and achievements of modern artists, Jewish people.

Reason is simple: *Beauty is in differences. We are aware of that; because we are joyful for the others and because we learn from the others, we are trying to give something beautiful to the others in return.*

Our community has 57 members, all of them living in Kikinda Municipality except 6 honorable members, once citizens of Kikinda who live elsewhere, scattered throughout the world. We mark all holy days of Jewish people, also trying to make it educational so that those members who are interested can learn more about Jewish national entity - Jewish history, culture and religion.

Besides paying the tribute to holy days, we have organized many concerts, exhibitions, literary evenings, lectures, all in cooperation with other neighboring Jewish communities and local government.

Especially precious is cooperation with local government which greatly intensified during the last year. With help of local government we managed to arrange Jewish cemetery in Kikinda (a new roof built on watch booth, bordering wall around cemetery has been reconstructed, 250 square meters of concrete walkway has been built, benches set...). Together with local management, for the first time in the history of the town we are organizing Days of Jewish culture in Kikinda. Delegation of Kikinda Municipality is traveling to Israel soon. That could open some new views in anticipation of prospects and rich opportunities for better and wider cooperation.

Zdenko Levi, the president of the Jewish Community Kikinda

Издавач: ЈП Информативни центар Кикинда

Уредништво: Драган Поп Драган (главни и одговорни уредник), Зденко Леви (гост - уредник), Милош Латиновић, Дубравка Војводић, Вера Бенге, Илеана Урсун Ненадић, Иштван Беседеш, Сретен Киурски и Златан Војводић

Адреса редакције: Генерала Драпшина 20, 23300 Кикинда, тел/факс. 0230 425 733

директор Илија Булајић

Прелом и техничка обрада: ДЗВ,

Штампа: Гармонд, Ново Милошево

Тираж: 1000